

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
Управа за традицију, стандард и ветеране

КАЛЕНДАР

ДРЖАВНИХ И ВОЈНИХ ПРАЗНИКА
И ОБЕЛЕЖАВАЊА ГОДИШЊИЦА ИСТОРИЈСКИХ
ДОГАЂАЈА ОСЛОБОДИЛАЧКИХ РАТОВА СРБИЈЕ

2025. година

КАЛЕНДАР

ДРЖАВНИХ И ВОЈНИХ ПРАЗНИКА И ОБЕЛЕЖАВАЊА ГОДИШЊИЦА ИСТОРИЈСКИХ ДОГАЂАЈА ОСЛОБОДИЛАЧКИХ РАТОВА СРБИЈЕ

Календар државних и војних празника и обележавања годишњица историјских догађаја ослободилачких ратова Србије заснива се на Закону о државним и другим празницима у Републици Србији, Закону о Војсци Србије, Правилу службе Војске Србије, Правилнику о војним традицијама и Државном програму обележавања годишњица историјских догађаја ослободилачких ратова Србије Одбора за неговање традиција ослободилачких ратова Србије Владе Републике Србије и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Републике Србије, које је на државном нивоу надлежно за област традиција.

Намењен је организационим јединицама Министарства одбране, Генералштаба Војске Србије и командама јединица и установама Војске Србије и има карактер општих смерница за прославу државних и војних празника и обележавања годишњица историјских догађаја ослободилачких ратова Србије.

Управа за традицију, стандард и ветеране, као носилац послова традиција и културе у Министарству одбране и Војсци Србије, обавља послове који се односе на војне традиције; културне делатности, превасходно музејску делатност за потребе система одбране; задовољење потреба војних ветерана; побољшање стандарда припадника Министарства одбране и Војске Србије; стамбено обезбеђење; сарадњу са осталим министарствима и организацијама који се баве пословима из области традиција, културе, ветерана и стандарда.

Одељење за традиције, културу и ветеране, као ужа организациона јединица Управе, између осталог, обавља послове који се односе на праћење стања и проблема из области војних традиција; културних делатности, превасходно музејске делатности; израду прописа из области војних традиција, културе и војних ветерана; сарадњу са надлежним организационим јединицама у Министарству одбране и Војсци Србије и другим органима или организацијама ван Министарства одбране и Војске Србије, ради обављања послова везаних за задовољење потреба припадника Министарства одбране и Војске Србије у оквиру војних традиција, културе, војних ветерана и стандарда; сарадњу са пензионисаним припадницима и члановима породица страдалих и несталих лица; остваривање сарадње са традиционалним и ветеранским удружењима, државним органима и невладиним организацијама које се баве сличним пословима.

УПРАВА ЗА ТРАДИЦИЈУ, СТАНДАРД И ВЕТЕРАНЕ

Немањина 15, 11000 Београд

телефон: 011/32-03-055

телефакс: 011/29-10-190

Интернет презентација: www.mod.gov.rs

електронска пошта: utsv@mod.gov.rs

ДРЖАВНИ ПРАЗНИЦИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ¹

1. **СРЕТЕЊЕ – ДАН ДРЖАВНОСТИ СРБИЈЕ – 15. и 16. фебруар**
2. **НОВА ГОДИНА – 1. и 2. јануар**
3. **ПРАЗНИК РАДА – 1. и 2. мај**
4. **ДАН ПОБЕДЕ – 9. мај (радни дан)**
5. **ДАН ПРИМИРЈА У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ – 11. новембар (нерадни дан)**

У Републици Србији празнују се верски празници:

1. **први дан Божића (7. јануар);**
2. **Васкршњи празници почев од Великог петка закључно са другим даном Васкрса.**

У дане државних и верских који се празнују у Републици Србији не раде државни и други органи, привредна друштва и други облици организовања за обављање делатности или услуга, осим на Дан победе који се празнује радно.

Државни и други органи, привредна друштва и други облици организовања за обављање делатности или услуга дужни су да у складу са законом и прописима донесеним на основу закона обезбеде непрекидно обављање делатности односно услуга и у дане државних и верских празника који се празнују у Републици Србији, ако би због прекида обављања делатности односно услуга настале штетне последице за грађане и државу.

Привредна друштва и други облици организовања за обављање делатности или услуга чија природа делатности, односно технологија процеса рада захтева непрекидан рад, могу да раде и у дане државних и верских празника који се празнују у Републици Србији.

Ако један од датума када се празнују државни празници Републике Србије падне у недељу, не ради се првог наредног дана.

Запослени имају право да не раде и у дане следећих верских празника и то:

- 1) православци – на први дан крсне славе;
- 2) католици и припадници других хришћанских верских заједница – на први дан Божића и у дане Ускршњих празника почев од Великог петка закључно са другим даном Ускрса, према њиховом календару;
- 3) припадници исламске заједнице – на први дан Рамазанског бајрама и први дан Курбанског бајрама;
- 4) припадници јеврејске заједнице – на први дан Јом Кипура.

У Републици Србији празнује се радно:

1. **Свети Сава – Дан духовности – 27. јануар;**
2. **Дан сећања на жртве холокауста, геноцида и других жртава фашизма у Другом светском рату – 22. април;**
3. **Видовдан – спомен на Косовску битку – 28. јун;**
4. **Дан сећања на српске жртве у Другом светском рату – спомен на 21. октобар 1941. и крваву јесен 1941. године када су немачке окупационе снаге извршиле масовни ратни злочин над цивилима у Крагујевцу и широм Србије – 21. октобар.**

¹ Закон о државним и другим празницима у Републици Србији („Службени гласник Републике Србије“, бр. 43/01, 101/07 и 92/11).

II

ВОЈНИ ПРАЗНИЦИ²

ДАН ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

1. **Дан Војске Србије – 23. април** – Тог дана, на Цвети, 1815. године, у Такову, на скупу виђенијих старешина донета је одлука о почетку Другог српског устанка за ослобођење Србије од турске власти. Други српски устанак је резултирао позитивним исходом на дуге стазе. Иницијално он представља војни сегмент српске историје, али у каснијем периоду су уследиле дипломатске и политичке активности, које су довеле да се Србија ослободи врховне турске власти те Други српски устанак на одређени начин представља темељ за стварање српске државе односно српске војске. Други српски устанак је употребом постојећих војних ефектива и организације војске довео до коначног ослобођења и признавања модерне Србије, као државе са пуним ингеренцијама и међународно-правним субјективитетом на Берлинском конгресу 1878. године.

ДАНИ ВИДОВА

1. **Дан Копнене војске – 16. новембар** – Тог дана 1914. године, почела је једна од најзначајнијих битака у Првом светском рату, Колубарска битка. Носилац борбених дејстава српске војске у току ове битке било је једанаест пешадијских и једна коњичка дивизија, подржане са 426 артиљеријска оруђа.
2. **Дан Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране – 24. децембар** – Тог дана 1912. године, на основу Одлуке српског Војног министарства и Главног Ђенералштаба, војвода Радомир Путник је донео Решење о формирању Ваздухопловне команде са седиштем у Нишу. У састав команде ушли су Аеропланско и Балонско одељење, Водоничка централа и Голубија пошта (сви сегменти тадашњег ваздухопловства). У то време Србија је била једна од 15 земаља у свету која је имала војно ваздухопловство и једна међу првих 5 земаља у свету која је током опсаде Скадра 1913. године употребила ваздухоплове у борбеним дејствима.

ДАНИ РОДОВА

1. **Дан авијације – 2. август** – Тог дана 1893. године, Наређењем краља Србије Александра I Обреновића, предвиђено је да се у свакој дивизији образују ваздухопловна одељења, а то су биле прве ваздухопловне јединице у српској војсци. Традиционално је до 1941. године тај дан прослављан као слава свих пилота и летача.
2. **Дан речних јединица – 19. август** – Тог дана 1915. године, на Чукарици код Београда поринут је први српски речни ратни брод „Јадар“, чиме је званично отпочело формирање српске речне флотиле.
3. **Дан артиљерије – 14. септембар** – Тог дана 1918. године, почела је артиљеријска припрема пробоја Солунског фронта, која је трајала до почетка пробоја – 15. септембра у 05.30 часова. Близу 2.000 артиљеријских цеви огласило је почетак дугоочекиваног напада савезничких армија на Солунском фронту.

² Правилник о војним традицијама („Службени војни лист“, број 33/24) и Одлука о одређивању Дана Војске Србије и осталих војних празника у Министарству одбране и Војсци Србије („Службени војни лист“, бр. 28/23 и 30/24).

4. **Дан артиљеријско-ракетних јединица за противваздухопловна дејства – 30. септембар** – Тог дана 1915. године, група немачких авиона бомбардовала је Крагујевац. Тада је артиљерац Радоје Рака Љутовац ватром из топа оборио немачки авион. То је било прво обарање непријатељског авиона противавионским топом у Србији.
5. **Дан оклопних јединица – 31. октобар** – Тог дана 1941. године, устанички вод од два тенка први пут је дејствовао у току борбе за ослобађање Краљева.
6. **Дан инжињерије – 6. новембар** – Тог дана 1865. године, у Кнежевини Србији донет је Закон о измени и допуни Закона о уређивању војске из 1864. године, којим су понтонири и пионири издвојени из артиљерије и образују посебан род – род инжињерије.
7. **Дан јединица за електронска дејства – 11. новембар** – Тог дана 1946. године, у Нишу је формирана прва јединица за радио-извиђање и противелектронска дејства.
8. **Дан пешадије – 16. новембар** – Тог дана 1914. године, почела је Колубарска битка. Носилац борбених дејстава српске војске у току ове битке су једанаест пешадијских и једна коњичка дивизија, подржане са 426 артиљеријска оруђа.

ДАНИ СЛУЖБИ

1. **Дан музичке службе – 22. јануар** – Тог дана 1845. године, Војним законом – „Устроением гарнизонног воинства“ – дефинисано је да се војна музика састоји од 50 људи (капелмајстора, предводника – тамбурмажора, добошара и 47 простих музичара).
2. **Дан геодетске службе – 5. фебруар** – Тог дана 1876. године, књаз Милан Обреновић донео је одлуку о формирању Ђенералштаба Српске војске, који је у свом саставу имао три одељења, од којих је друго одељење било Географско, намењено за премер Србије за војне потребе.
3. **Дан информатичке службе – 21. фебруар** – Тог дана 1963. године, формирана је VI управа (Наредба ДСНО, пов. бр. 56). Овој управи је потчињен Центар за обраду података (ЦОП), који је 1964. године опремљен првим рачунарским системом UNIVAC-1004. Касније су рачунарска центри били следбеници ЦОП како технички, тако и организационо и кадровски. Стога се овај дан везује за почетак увођења рачунарске технике у Војску и разне сегменте пословања.
4. **Дан финансијске службе – 26. фебруар** – Тог дана 1835. године, Указом о саставу државног Савета и Кнежевог кабинета одређено је да се Савет састоји од законодавног и извршног дела те да се извршни састоји од шест одељења, међу којима је и „Војени дјела“. Министру војном дата је надлежност: „водити сав трошак на војску и држати точан и совјестан рачун о њему“, што указује на нормативни настанак војног буџета, финансијске функције, а самим тим и службе, која је вршила те послове у тадашњем министарству, које је било задужено за одбрану односно за војску.
5. **Дан обавештајне службе – 5. март** – Тог дана 1884. године донета је Уредба о Ђенералштабној струци, којом је први пут у модерној српској држави установљена организациона целина војске која се искључиво бавила војнообавештајном делатношћу, односно дефинисана улога генералштабне струке, као и организација и делокруг рада Главног Ђенералштаба, који се састојао од три одељења. Оперативно одељење било је подељено на Спољни и Унутрашњи одсек. Спољни одсек је проучавао земље и војске европских и суседних држава, пре свега, њихову организацију, попуњавање, састав, бројно стање, размештај, школство и устројство.

6. **Дан правне службе – 10. мај** – Тог дана 1864. године, у Србији је донет Војни судски законик, којим су били уређени организација и поступак војних судова у редовном и ванредном стању. Војни правосудни органи су престали са радом 31. маја 2004. године. За наведени датум везане су традиције правне службе у Војсци Србије и Министарству одбране. Велики део послова из надлежности бивших војних правосудних органа су преузели војни дисциплински судови.
7. **Дан службе ваздушног осматрања и јављања – 18. јун** – Тог дана 1915. године, српска Врховна команда издала је Наредбе да се оформе сталне осматрачке сигналне станице, ради означавања правца лета непријатељских авиона. На основу тога само у тадашњој Трећој армији формирано је више станица на рејонима Дринске, Тимочке и Комбиноване дивизије.
8. **Дан санитетске службе – 30. јул** – Тог дана 1839. године, указом је постављен први штабни доктор (по садашњој терминологији начелник санитета), што је први званични документ о раду војне санитетске службе.
9. **Дан кадровске службе – 1. септембар** – Тог дана, на основу досадашњег искуства у раду персоналних органа – кадровске службе у Војсци и искустава страних оружаних снага (нпр. Француска), почиње такозвана «персонална година». Најважније активности у овој области (јављање на дужност новопроизведених официра и подофицира, упућивање на школовање, анализе кадра...) спроводе се и сумирају до овог датума.
10. **Дан Војне полиције – 14. септембар** – Тог дана 1955. године, Наредбом врховног команданта оружаних снага ФНРЈ, број 31, формирана је војна полиција у Југословенској народној армији.
11. **Дан техничке службе – 15. септембар** – Тог дана 1891. године, у барутани „Обилићево“ код Крушевца, започела је производња нитроцелулозног (бездимног) барута, што је омогућило да крагујевачки Завод до 1901. године освоји производњу муниције 7х57 мм за пушке „маузер“ М 1899. Током 1908. године линија за израду пешадијске муниције је обновљена. Захваљујући развоју и осавремењавању војне индустрије, Србија се убрзано припремала за победе у балканским ратовима и Првом светском рату.
12. **Дан службе телекомуникација – 20. септембар** – Тог дана 1916. године, на предлог министра војног престолонаследник Александар Карађорђевић одобрио је Уредбу о војном телеграфу, на основу које су јединице везе издвојене из састава рода инжињерије, прерасле у јединице ранга батаљон – пук и веза је постала самосталан род војске. То што је некада била веза, данас су телекомуникације.
13. **Дан саобраћајне службе – 28. септембар** – Тог дана 1908. године, краљ Петар I Карађорђевић је издао Указ да се коморска кола прописана формацијом војске могу заменити аутомобилима.
14. **Дан атомско-биолошко-хемијске службе – 28. септембар** – Тог дана 1932. године, на основу Уредбе министра војске и морнарице Краљевине Југославије, у Крушевцу је почело формирање барутанског батаљона у оквиру Завода „Обилићево“. То је била прва регуларна јединица противхемијске заштите.
15. **Дан војних падобранаца - 14. октобар** – Тог дана 1944. године, у Гравину код Барија у Италији, формиран је 1. падобрански батаљон Народноослободилачког покрета Југославије. Овај датум се прославља, такође, као Дан 63. падобранске бригаде.

- 16. Дан метеоролошке и навигацијске службе – 1. новембар** – Тог дана 1923. године, у Петроварадину је основана метеоролошка секција Прве ваздухопловне команде. Задатак секције био је да се стара о организацији ваздухопловне метеоролошке службе и попуни људством и опремом.
- 17. Дан грађевинске службе – 8. новембар** – Тог дана је Међународни дан урбанизма, који је Република Србија званично прихватила као Дан урбанизма. Улога урбанизма у војном грађевинарству види се у дефинисању и усклађивању узајамних потреба система одбране. Посебан значај и улогу ова област има у организацији простора унутар војних база, кроз дефинисање основних елемената инфраструктуре одбране, са аспекта функције, економије, естетике итд.
- 18. Дан верске службе – 12. новембар** – Тог дана 1839. године, по први пут дефинисано је вршење верске службе у Војсци, доношењем Војног закона у Војсци Кнежевине Србије.
- 19. Дан безбедносне службе – 12. новембар** – Тог дана 1839. године, донет је Војни закон, који је први правни акт у коме се на целовит начин дефинишу питања безбедносне и контраобавештајне заштите војске Кнежевине Србије. Овим законом детаљно су разрађени облици угрожавања безбедности војске, предвиђена су дела и санкције због издаје, бекства, побуне и других облика појединачног или колективног деловања. Такође, обрађени су блуд и насиље, а посебно су разграђена дела шпијунаже, као и дела против устава и „слободе народа“.
- 20. Дан ветеринарске службе – 13. новембар** – Тог дана 1851. године, на предлог државног савета, Указом кнеза Александра Карађорђевића постављен је први начелник ветеринарске службе.
- 21. Дан интендантске службе – 13. новембар** – Тог дана 1885. године, министар војни, ђенералштабни пуковник Јован Петровић издао је наредбу, број 1494 о Главном интендантству и администрацији Врховног штаба.
- 22. Дан војних ветерана – 4. децембар** – Тог дана 1912. године потписано је примирје у Првом балканском рату између савезника: Краљевине Србије, Краљевине Црне Горе, Краљевине Бугарске са једне и Отоманске царевине (Турске) са друге стране, као поражене. Тада је око 400.000 бораца Војске Краљевине Србије постало стари ратник (савремени термин ветеран), а о задовољењу њихових потреба бригу је преузело Министарство војно у оквиру Владе Краљевине Србије за коју су били од животног значаја као борци у ратовима који су уследили и у којима су учествовали. Избором овог датума за дан војних ветерана обезбедио би се континуитет са ветеранима из времена 1912. године, када је Краљевина Србија као модерна држава ангажовала око 12% свог становништва у рату и све материјалне и финансијске резерве уз стварање Балканског савеза са својим суседима. Брига о ветеранима, доделом имања у јужном делу Краљевине Србије, држава и Влада показали су како се на одређен начин може одати признање за учешће у одбрани земље.

ДАНИ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА У ВОЈСЦИ СРБИЈЕ

- 1. Дан Команде за обуку – 15. јануар** – Тог дана обнародован је Закон о устројству војске, 3. (15. по новом календару) јануара 1883. године. Законом о устројству војске који је обнародован 3. (15.) јануара 1883. године, уместо стајаће и народне војске (милиција), уведен је мешовити систем – стални кадар који се у мобилном (ратном) стању попуњавао резервом, онако како је то било свуда у Европи. То је превасходно дан када је устројен, може се рећи, и садашњи начин регрутовања војника на службу.

војног рока, њихово упућивање на служење војног рока, служење војног рока и обука војника на служењу војног рока, након које постају лица резервног састава, што у суштини чини основну намену Команде за обуку.

2. **Дан 72. бригаде за специјалне операције – 27. јануар** – Од свог формирања 1992. године 72. специјална бригада је до прерастања у Специјалну бригаду, а сада 72. бригаду за специјалне операције, савладала тежак, трновит и частан пут извршавајући све постављене задатке. У знак сећања на први успешно извршен борбени задатак 72. спецбр, 27. јануар – Савиндан, узет је за славу јединице.
3. **Дан 4. бригаде Копнене војске – 31. јануар** – Тог дана се обележава Дан ослобођења Враћа од Турака, а то је и Дан Првог пешадијског пука књаза Милоша великог, који је био смештен у касарни Враће, која и данас носи његов назив. Овај пук је постојао више од пет деценија и учествовао у пет ратова. Поред дана ослобођења града, 31. јануар је био и градска слава Враћа (Свети Атанасије Велики). Ове празнике обележавали су и припадници Првог пешадијског пука књаза Милоша великог, јер је 31. јануар био пуковска слава. Припадници бивше 78. мтбр, која је ушла у састав 4. бригаде КоВ, овај дан су обележавали као Дан јединице (1878. године).
4. **Дан Центра за обуку РВиПВО – 3. фебруар** – Тог дана на основу Наредбе Врховног штаба Народноослободилачке војске и партизанских одреда Југославије (НОВ и ПОЈ), 3. фебруара 1945. године, основана је Ваздухопловна подофицирска школа (ВПШ) са седиштем у Новом Саду. Намена ВПШ била је да школује подофицирски кадар за основне родове и службе Ваздухопловства НОВиПОЈ и са оснивањем школе примљена је и прва класа полазника из ваздухопловних омладинских батаљона који су били стационирани у Белој Цркви.
5. **Дан Војногеографског института – 5. фебруар** – Тог дана 1876. године, књаз Милан Обреновић донео је одлуку о формирању Генералштаба Српске војске, који је у свом саставу имао три одељења, од којих је друго одељење било Географско, намењено за премер Србије за војне потребе.
6. **Дан Центра за командно-информационе системе и информатичку подршку – 21. фебруар** – Тог дана 1963. године, формирана је VI управа (Наредба ДСНО, пов. бр. 56). Овој управи је потчињен Центар за обраду података (ЦОП), који је 1964. године опремљен првим рачунарским системом UNIVAC-1004. Касније су рачунарска центри били следбеници ЦОП како технички, тако и организационо и кадровски. Стога се овај дан везује за почетак увођења рачунарске технике у Војску и разне сегменте пословања.
7. **Дан Центра ветеринарске службе – 22. фебруар** – Тог дана 1866. године формирана је прва Војна ветеринарска школа.
8. **Дан Одреда Војне полиције специјалне намене „Кобре“ – 14. април** – Тог дана 1978. године Наређењем савезног секретара, генерала армије Николе Љубичића формирано је Одељење војне полиције за противтерористичка дејства у саставу 282. батаљона ВП (акт Управе безбедности Савезног секретаријата за народну одбрану, пов број 33-26 од 14.04.1978. године). Одред војне полиције специјалне намене „Кобре“ је следбеник Одељења војне полиције за против терористичка дејства 282. батаљона ВП.
9. **Дан Центра за обуку путем симулација – 16. април** – Тог дана министар одбране Републике Србије је донео одлуку о формирању Центра за обуку путем симулација.

- 10. Дан Центра за примењену математику и електронику – 5. мај** – Тог дана 1967. године, Наредбом државног секретара за народну одбрану СФРЈ, стр. пов. бр. 168 формиран је Центар за израду шифара, чије традиције ова установа наставља. Од 1976. године овај дан се обележавао за Дан 120. криптографског центра, а затим Института за примењену математику (од 1982. године) и Центра за примењену математику и електронику до 2007. године, када је ова установа прославила 40 година постојања и рада.
- 11. Дан Гарде – 6. мај** – Тога дана 1830. године, Наређењем кнеза Милоша Обреновића формирана је Гвардија.
- 12. Дан Центра за обуку и усавршавање подофицира – „Наредник Милунка Савић“ – 7. јун** – Наређењем команданта КЗО, пов. број 10-78 од 27.04.2010. године, 7.6.2010. године је формиран Центар за обуку и усавршавање подофицира. Центар је формиран због потребе школовања и усавршавања подофицирског кадра за потребе Војске Србије.
- 13. Дан 1. логистичког центра – 11. јун** – 1. логистички центар формиран је 11. јуна 2017. године од људства и покретних ствари из расформираних јединица 4. скб, 5. логб и 1. СПЦ, а преузет је део људства из Гарде – вод ватрогасни и термоенергетска постројења. Центар представља јединицу која је размештена у два гарнизона (Београд и Сремска Митровица) и у једном гарнизонском месту (Панчево), а значај јединице се огледа у томе што је носилац логистичке подршке за велики број команди и јединица МО и ВС размештених у Гарнизону Београд и задатака функције „снабдевања“ реализацијом пријема ПС из производње, са домаћег тржишта и из увоза у складу са закљученим уговорима Управе за набавке и продају СМР МО и Управе за логистику (Ј-4) ГШ ВС.
- 14. Дан Ваздухопловног завода „Мома Станојловић“ – 1. јул** – Тог дана 1916. године наредбом Штаба Врховне команде, бр. 13186, формирана је Аеропланска радионица на аеродрому Микра крај Солуна. Ова радионица је у току свог постојања мењала локације, а од 01.01.1973. године лоцирана је у Батајници. Наредбом ССНО, пов. бр. 20-18 од 13.12.1976. године добија име Ваздухопловни завод „Мома Станојловић“.
- 15. Дан 2. бригаде Копнене војске – 12. јул** – Тог дана 1805. године, Ђорђе Петровић Карађорђе, вођа Првог српског устанка, са 6.000 устаника, кнезовима и највиђенијим српским војводама тог времена је извојевао победу над Турцима, у ослобођењу тадашњег Карановца, а данашњег града Краљева са околином. У историји је тај датум познат као бој на Карановцу. Потпуна победа и ослобађање Карановца од турске власти извојевана је како успешним командовањем, тако и преговарачким способностима Карађорђа.
- 16. Дан Речне флотиле – 19. август** – Тог дана 1915. године, на Чукарици код Београда поринут је први српски речни ратни брод „Јадар“, чиме је званично отпочело формирање српске речне флотиле. Дан јединице обележава се исто када и Дан речних јединица.
- 17. Дан Мешовите артиљеријска бригаде – 14. септембар** – Тог дана 1918. године, почела је артиљеријска припрема пробоја Солунског фронта, која је трајала до почетка пробоја – 15. септембра у 05.30 часова. Близу 2.000 артиљеријских цеви огласило је почетак дугоочекиваног напада савезничких армија на Солунском фронту. Дан јединице обележава се исто када и Дан артиљерије.

- 18. Дан Центра за обуку логистике – 15. септембар** – 15. септембра 1891. године, у барутани „Обилићево“ код Крушевца, започела је производња нитроцелулозног (бездимног) барута, што је омогућило да крагујевачки Завод до 1901. године освоји производњу муниције 7х57 мм за пушке „маузер“ М 1899. Током 1908. године линија за израду пешадијске муниције је обновљена. Захваљујући развоју и осавремењивању војне индустрије, Србија се убрзано припремала за победе у балканским ратовима и Првом светском рату.
- 19. Дан Бригаде везе – 20. септембар** – Тог дана 1916. године, на предлог министра војног, престолонаследник Александар Карађорђевић одобрио је Уредбу о војном телеграфу. Бригада наставља традиције јединица везе Врховне команде, односно Ђенералштаба српске војске, насталих након доношења ове уредбе. Дан бригаде обележава се исто када и Дан службе телекомуникација.
- 20. Дан Расинске бригаде – 23. септембар** – Тог дана 1981. године у Косовској Митровици формирана је херојска 125. моторизована бригада.
- 21. Дан Техничког ремонтног завода „Чачак“ – 30. септембар** – Тог дана 1925. године, Решењем Државног савета Краљевине СХС, уступљено је неповратно имање Општине чачанске Министарству Војске и Морнарици, ради подизања Инжињеријско-техничког завода.
- 22. Дан 3. бригаде Копнене војске – 7. октобар** – Тог дана 1912. године, у Првом балканском рату, 2. пешадијски пук „Књаз Михаило“ I позива моравске дивизије кренуо је у рат. Овај пук учествује у Кумановској, Прилепској и Битољској битки. У Другом балканском рату, у Брегалничкој битки, због енергичности, силине и непробојности одбране, од противника добија епитет „гвоздени“. У Првом светском рату учествује у Церској битки, а његовом трећем команданту, пуковнику Миливоју Стојановићу, Станислав Бинички посвећује композицију „Марш на Дрину“. Приликом повлачења српске војске преко Албаније штитио је одступницу и 1916. године учествовао у битки на Горничеву, а 1918. године активно учествује у ослобођењу Ниша. Борбени пут води га све до Темишвара. „Гвоздени пук“ је једна од најчувенијих јединица српске војске, коју је Врховна команда употребљавала у пресудним биткама.
- 23. Дан 3. центра за обуку Лесковац – 7. октобар** – Тог дана 1918. године, српска војска улази у Лесковац.
- 24. Дан 126. бригаде ваздушног осматрања, јављања и навођења – 12. октобар** – Наредбом Министарства одбране ДТ бр. 2711-1 од 12.6.1992. године наређено је да се на основама 1. пука ВОЈИН приступи формирању 126. брВОЈИН у чији састав су ушли људство и техника расформираног 3. и 5. пука ВОЈИН. Формација бригаде ступила је на снагу 12. октобра 1992. године, а њено формирање завршено је 31. децембра 1992. године. Бригада је након формирања учествовала у ратним дејствима 1999. године и након НАТО агресије, Указом Председника СР Југославије, одликована је Орденом народног хероја. Од формирања под истим именом и са мањим изменама у организацијској структури бригада је наставила да функционише и извршава наменске задатке.
- 25. Дан 63. падобранске бригаде – 14. октобар** – 14. октобра 1944. године формиран је 1. падобрански батаљон, чије традиције наставља 63. падобранска бригада. Од 14. октобра 2002. године прославља се крсна слава 63. падобранске бригаде – Покров Пресвете Богородице.

- 26. Дан 2. центра за обуку Ваљево – 15. октобар** – Тог дана 1918. године, уласком српске војске, ослобођено је Ваљево.
- 27. Дан Тимочке бригаде – 19. октобар** – Тог дана 1918. године, ослобођен је Зајечар.
- 28. Дан Центра санитетске службе – 20. октобар** – 20. октобар 1931. године представља историјски и фактографски почетак организованог курсирања санитетских официра.
- 29. Дан Београдске бригаде – 1. новембар** – Тог дана 1918. године, Прва српска армија, под командом војводе Петра Бојовића, ослобађа Београд. Била је то круна велике савезничке офанзиве, започете месец и по раније, пробојем Солунског фронта.
- 30. Дан 1. бригаде Копнене војске – 9. новембар** – Тог дана 1918. године, јединица српске војске, предвођена мајором Војиславом Бугарским, ушла је у Нови Сад, као центар политичког покрета за отцепљење Срема, Баната, Бачке и Барање од Угарске и њихово присједињавање Србији, што се и догодило 25. новембра на Великој народној скупштини. Та и друге јединице српске војске, које су запоселе назначену територију, омогућиле су спровођење избора за Скупштину и долазак посланика за њено одржавање.
- 31. Дан 224. центра за електронска дејства – 11. новембар** – Тог дана 1946. године, у Нишу је формирана прва јединица за радио-извиђање и противелектронска дејства. Дан Центра обележава се исто када и Дан јединица за електронска дејства.
- 32. Дан Ваздухопловног медицинског института – 11. новембар** – Тог дана 1945. године је основан Ваздухопловни медицински центар. Од тог периода до данас ова установа је мењала назив, организацију и локацију, али је остала препознатљива по свом специјалистичком домену у ваздухопловној медицини.
- 33. Дан 1. центра за обуку Сомбор – 13. новембар** – Тог дана 1918. године, српска војска је ушла у Сомбор, а истог дана 2006. године, наредбом министра одбране Републике Србије, формиран је 1. ЦО.
- 34. Дан Центра за обуку Копнене војске – 16. новембар** – Тог дана 1914. године, почела је Колубарска битка. Носилац борбених дејстава српске војске у току ове битке су једанаест пешадијских и једна коњичка дивизија, подржане са 426 артиљеријских оруђа. Дан Центра обележава се исто када и Дан пешадије.
- 35. Дан Централне логистичке базе – 16. новембар** – Тог дана 1992. године, формирана је 608. ПоБ, чије традиције наставља ЦЛоб.
- 36. Дан Центра за мировне операције – 17. новембар** – Тог дана 1956. године, упућена је претходница Одред ЈНА од 44 старешине, у саставу UNEF I – јединица формираних при Уједињеним нацијама по завршетку израелско-арапског рата, на полуострво Синај. У овој мисији, од 1956. до 1967. године, учествовало је 14.200 војника ЈНА. Мандат тих првих мировних снага УН било је обезбеђење и надгледање прекида непријатељстава укључујући повлачење оружаних снага Француске, Израела и Велике Британије. По завршеном повлачењу, снаге UNEF I надгледале су зону раздвајања.
- 37. Дан Банатске бригаде – 17. новембар** – Тог дана 1918. године, Зрењанин је ослобођен од аустроугарске окупације у Првом светском рату.

- 38. Дан 250. ракетне бригаде за противваздухопловна дејства – 24. новембар** – Тог дана 1962. године, формирана је ова бригада.
- 39. Дан 98. ваздухопловне бригаде – 28. новембар** – Тог дана 1949. године, формиран је 98. ловачко-бомбардерски авијацијски пук, који од свих јединица, које су ушле у састав садашње базе, има најдужу традицију. Он је најстарија формирана јединица у некадашњем РВ и ПВО.
- 40. Дан 204. ваздухопловне бригаде – 2. децембар** – Тог дана 1949. године, формиран је 204. лап, који од свих јединица, које су ушле у састав садашње базе, има најдужу традицију, јер је настављач традиције 6. ловачког пука, који се истакао у одбрани Београда 1941. године.
- 41. Дан Техничког опитног центра – 14. децембар** – Тог дана 1933. године Указом краља Александра Карађорђевића формирана је Ваздухопловна опитна група на тадашњем војном аеродрому у Земуну.

ДАНИ ОРГАНИЗАЦИОНИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА У МИНИСТАРСТВУ ОДБРАНЕ

- 1. Дан Војне болнице Ниш – 22. јануар** – Тог дана **1878. године**, на предлог начелника санитета, министар војни доноси указ да почне са радом Војна болница за хиљаду болесника и рањеника у Нишу.
- 2. Дан Медија центра „Одбрана“ – 24. јануар** – Тог дана **1879. године** изашао је први број часописа «Ратник». Центар наставља ту традицију.
- 3. Дан војног спорта – 25. јануар** – Тог дана поручник Александар Јосифовић из Војске Краљевине Србије освојио је прво место у сабљи за господу официре на великом Међународном официрском мачевалачком турниру 1907. године у Холандији, организованом поводом прославе стогодишњице рада на развоју физичке културе у Холандији. На позив Министарства војске Краљевине Холандије, Влада Краљевине Србије је на Турнир послала капетана Драгомира Т. Николајевића и поручника Александра Јосифовића. Турнир је одржан у јануару 1907. године у Хагу и трајао је двадесет дана (од 8. до 27. јануара), уз учешће око 180 официра из свих европских земаља (осим Аустрије и Пруске). Тај турнир је био први контакт српских официра – мачевалаца са иностраним такмичарима. После турнира је приређена мачевалачка академија у част холандске краљице Вилхелмине, а међу дванаест одабраних најбољих мачевалаца, Драгомир Т. Николајевић се у флорету у финалу борио са чувеним италијанским наставником мачевања Цанелом, за шта је Николајевић награђен медаљом и специјалним поклоном краљице Вилхелмине.
- 4. Дан Војног архива – 5. фебруар** – Тог дана 1876. године кнез Милан Обреновић доноси Указ „Устројство Главног Генералштаба“, којим је предвиђено да Главни генералштаб има три одељења, од којих је треће историјско, чији је задатак, између осталог, да „прибира историјска дата“, чува целокупну архиву и руководи генералштабном библиотеком. Тиме је утемељено прво институционално бављење војном историјом и архивом у српској војсци.
- 5. Дан Музеја ваздухопловства – 15. фебруар** – Дана 15.2.1957. године са жељом очувања материјалних сведочанстава значајних за настанак и развој националног ваздухопловства, у оквиру Команде РВ и ПВО формирано је Одељење за историју и Музеј Југословенског

ваздухопловства које је ускоро преименовано у Музеј Југословенског ваздухопловства, данашњи Музеј ваздухопловства.

6. **Дан Универзитета одбране – 24. фебруар** – Тог дана 2011. године Влада Републике Србије, на предлог министра одбране, а након претходно завршених свих неопходних сагласности и акредитација високошколских јединица, донела је Одлуку о оснивању Универзитета одбране у Београду. За поменути датум Универзитет се определио ценећи чињеницу да је ово новоформирана организациона јединица Министарства одбране и поштујући традицију и празнике наших високошколских установа: Војне академије и Војномедицинске академије односно Медицинског факултета Војномедицинске академије.
7. **Дан Војномедицинске академије – 2. март** – Тог дана 1844. године, на основу сагласности Совјета Кнежевине Србије, кнез Александар Карађорђевић донео је акт о оснивању болнице Централне војске, чиме су ударени темељи Главне војне болнице, претече данашње Војномедицинске академије.
8. **Дан Војнообавештајне агенције – 5. март** – Тог дана 1884. године донета је Уредба о Ђенералштабној струци, којом је први пут у модерној српској држави установљена организациона целина војске која се искључиво бавила војнообавештајном делатношћу, односно дефинисана улога генералштабне струке, као и организација и делокруг рада Главног Ђенералштаба, који се састојао од три одељења. Оперативно одељење било је подељено на Спољни и Унутрашњи одсек. Спољни одсек је проучавао земље и војске европских и суседних држава, пре свега, њихову организацију, попуњавање, састав, бројно стање, размештај, школство и устројство.
9. **Дан Инспектората одбране – 11. март** – Тог дана 1911. године краљ Петар I Карађорђевић је основао Главну инспекцију целокупне војске, односно донео Уредбу о Главној инспекцији целокупне војске, на основу Закона о устројству војске и Закона о устројству Војног министарства. Уредбом је био прописан састав, надлежности и овлашћења Главне инспекције, што представља формално и правно утемељење јединствене инспекције српске војске.
10. **Дан Војне академије – 18. март** – Тог дана 1850. године, кнез Александар Карађорђевић одобрио је Пројекат устројавања Артиљеријске школе, која је оспособљавала официрски кадар свих родова тадашње Српске војске. Њеном реорганизацијом 1880. године образована је Војна академија са Нижом и Вишом школом.
11. **Дан Војне штампарије – 6. мај** – Тог дана 1898. године краљ Александар I Обреновић, на основу Закона о устројству војске и Закона о устројству Војног министарства, донео је Указ да се у саставу Географског одељења Министарства војног установи штампарска радионица са једним управником, особљем и потребним слагачима и ученицима.
12. **Дан Војне гимназије – 21. мај** – 21. маја 1970. године наредбом државног секретара за народну одбрану основана је Војна гимназија и почела са радом 1. септембра исте године.
13. **Дан Медицинског факултета Војномедицинске академије – 24. мај** – Акредитацијом академских специјалистичких студија и академских докторских студија из области медицине, паралелно са оснивањем Универзитета одбране у Београду, Висока школа Војномедицинске академије је 24. маја 2011. године прерасла у Медицински факултет Војномедицинске академије и постала унутрашња јединица Универзитета одбране.
14. **Дан Центра војномедицинских установа Београд – 9. јун** – Тог дана 1992. године Наредбом министра одбране, ДТ број 2711-1 од 9.6.1992. године, коју је у одсуству

министра као овлашћено лице потписао НГШ ВС генерал-потпуковник Живота Панић, формиран је ЦВМУ Београд.

15. **Дан Института за стратегијска истраживања – 11. јун** – Наредбом савезног секретара за народну одбрану од 11. јуна 1984. године у саставу Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије „Маршал Тито“ формиран је Институт за стратегијска истраживања као научноистраживачка и студијска установа оружаних снага. Циљ формирања новоформираног Института био је да се обезбеди највиши ниво научног истраживања стратегијских проблема и студија целине система одбране за потребе ОС и друштва.
16. **Дан Дирекције за стандардизацију, кодификацију и метрологију – 17. јул** – Тог дана 1863. године у Књажевини Србији, на основу Закона Милоша Обреновића, Артиљеријска управа доноси први стандард „Администрација свију техничких заведенија који сачињавају технички органи“.
17. **Дан Средње стручне војне школе „1300 каплара“ – 21. август** – Тог дана 1889. године, Његово краљевско височанство Александар I Обреновић донео је Уредбу о устројству подофицирске пешадијске школе за сталан кадар, чиме је установљена подофицирска школа за спрему подофицира.
18. **Дан Војног музеја – 22. август** – Тог дана 1878. године, Указом кнеза Милана Обреновића основан је Војни музеј.
19. **Дан Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички“ – 26. септембар** – Тог дана (по новом календару) 1899. године, наређењем министра војног Краљевине Србије, формирана је у Београду војна музика под називом „Београдски војни оркестар“. Уметнички ансамбл наставља традицију тог оркестра.
20. **Дан Техничког ремонтног завода НХ „Ђурђе Димитријевић – Ђура“ (Крагујевац) – 26. септембар** – Тог дана 1950. године основана је војна радионица, као специјализована војна установа техничке службе. Наредбом за формирање је прописана и унутрашња организација радионице.
21. **Дан Школе националне одбране „Војвода Радомир Путник“ – 19. октобар** – Тог дана 1884. године почела је са радом Виша школа Војне академије Краљевине Србије.
22. **Дан Војнотехничког института – 3. новембар** – Тог дана 1948. године, Министарство народне одбране ФНРЈ је покренуло формирање Војнотехничког института.
23. **Дан Војне болнице Нови Сад – 11. новембар** – Тог дана 1919. године, постављен је управник Сталне војне болнице Потиске дивизијске области и установа – Болница у Петроварадину – је почела да ради.
24. **Дан Војнобезбедносне агенције – 12. новембар** – Тог дана 1839. године, донет је Војни закон, који је први правни акт у коме се на целовит начин дефинишу питања безбедносне и контраобавештајне заштите војске Кнежевине Србије. Овим законом детаљно су разрађени облици угрожавања безбедности војске, предвиђена су дела и санкције због издаје, бекства, побуне и других облика појединачног или колективног деловања. Такође, обрађени су блуд и насиље, а посебно су разграђена дела шпијунаже, као и дела против устава и „слободе народа“.
25. **Дан Војнофилмског центра «Застава филм» – 14. новембар** – Тог дана 1948. године, заменик начелника Политичке управе саопштио је да је формирана нова организацијска

јединица, Одељење за филмове Југословенске армије (на основу сећања првог начелника тог одељења, мајора Маријана Маринца).

26. Дан Војнограђевинске установе „Београд“ – 17. новембар – Војнограђевинска установа „Београд“ је организациона целина Управе за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе која има богату историју настанка и пословања. У рејону Лознице 1948. године формиран је „226. Фортификацијско-технички одред“ као војна јединица на буџету. У складу са тадашњом потражњом и развојем државе 1954. године прелази у Бели поток, где се до недавно и налазио производни погон ове установе. Са око 1.200 запослених 1983. године установа доноси оснивачки акт у коме се прецизно наводи њена намена. Годину дана касније преименована је у Војно инжињеријско-грађевинску установу „Неретва“, а садашњи назив Војнограђевинска установа „Београд“ устаљује се 17.11.1994. године.

III

ЗНАЧАЈНИ ИСТОРИЈСКИ ДОГАЂАЈИ ОСЛОБОДИЛАЧКИХ РАТОВА СРБИЈЕ

1. СРЕТЕЊЕ – ДАН ДРЖАВНОСТИ СРБИЈЕ, ПРВИ СРПСКИ УСТАНАК – 15. фебруар 1804. године

Сретење – Дан Државности Србије обележава се у спомен на почетак Првог српског устанка 1804. године и чин проглашења (Сретењског) устава Књажевине Србије 1835. године.

Почетак је обнове српске државности после вишевековног ропства. На збору старешина у Орашцу, 14. фебруара 1804. године, за вођу устанка изабран је Ђорђе Петровић чиме је устанак добио организован карактер.

У наредних неколико година устаничка војска, под вођством Карађорђа, у чувеним биткама код Иванковца, Делиграда, Мишара, у Београду, на Суводолу и другим местима, разбила је турске снаге и ослободила готово целу територију тадашњег Београдског пашалука. Тиме су Срби отпочели ослободилачку борбу против турске власти и процес стварања своје нововековне државе. Сви каснији успеси постигнути између 1815. и 1833. године имају своје извориште у Првом устанку, који је развио борбене и организаторске способности српског народа.

Место обележавања: Београд, Орашац код Аранђеловца и Крагујевац

2. ДАН СЕЋАЊА НА СТРАДАЛЕ ЦИВИЛЕ У БОЈНИКУ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ – 17. фебруар 1942. године

„Бојник 1942.“ је назив за ужасан злочин који су починили бугарски фашисти 17. фебруара 1942. године над недужним српским цивилима у селима Бојник и Драговац крај Лесковца у Јабланичком округу. За један дан убијено је више од 500 Бојничана, међу којима је било 90 деце млађе од 14 година. Повод за овај монструозни злочин јесте убиство једног бугарског официра који је дошао два дана раније у један млин код Бојника да преноћи. Југословенски партизани су открили, а затим убили тог официра, што је изазвало револт бугарске команде. Наређено је да се читаво једно село уништи. Избор је био Бојник. Становници који су преживели овај ужасан масакр, после рата су подигли споменик својим рођацима. Сваке године средином фебруара се у овом месту одржава помен и молитвено сећање на бојничке жртве страдале у Другом светском рату. Циљ бугарских окупатора и у

Првом и у Другом рату био је истребљивање Срба са простора Вардарске, Моравске и Тимочке Србије.

Место обележавања: Општина Бојник крај Лесковца

3. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА СЕЋАЊА НА ВЛАДАВИНУ ВЕЛИКОГ ЖУПАНА СТЕФАНА НЕМАЊЕ – 26. фебруар

Велики жупан Стефан Немања, родоначелник династије Немањића, владао је Србијом од 1166. до 1196. године. За време своје владавине довео је до уједињења српских територија Рашке, Дукље, Текије, Травуније, Хумске земље и Неретванске крајине у јединствену државу, изборивши се за политичку независност у односу на Византију. Заједно са најмлађим сином, Растком, у монаштву Савом, сматра се родоначелником српске православне цркве. Његове најпознатије задужбине су Манастир Студеница, Ђурђеви ступови и обнова манастира Хиландар. Стефан Немања је умро у манастиру Хиландар, као монах Симеон, 26. фебруара 1196. године. Његове мошти почивају у манастиру Студеница, у близини Краљева.

Место обележавања: манастир Студеница код Краљева

4. ТОПЛИЧКИ УСТАНАК – 26. фебруар 1917. године

Јабланичко–топлички устанак је био српски устанак против бугарске и аустроугарске окупације за време Првог светског рата. То је био једини устанак у некој окупираној држави током целог Првог светског рата. Устанак је трајао од 21. фебруара до 25. марта 1917. године.

Место обележавања: Споменик „Топличанима палим у ратовима 1912-1918 и жртвама у народном устанку 1917. године“ у Прокупљу

5. ДАН СЕЋАЊА НА ПОГРОМ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ – 17. март 2004. године

17. марта 2004. године догодио се погром на Косову и Метохији, етнички мотивисано насиље над Србима. У три дана насиља Албанаца над Србима 17, 18. и 19. марта 2004. године настрадало је 10 Срба, срушено и запаљено 35 цркава и манастира, 935 српских објеката, од којих 738 српских кућа, 10 јавних објеката, школа, пошта и домова здравља. Протерано је 4.012 Срба из шест градова и девет села. Последице мартовског насиља ни до данас нису саниране, а најтрагичније је то што су поједина места од тада остала без Срба и што се ни пет одсто тада протераних није вратило у своја места.

Место обележавања: Београд

6. ДАН СЕЋАЊА НА СТРАДАЛЕ У НАТО АГРЕСИЈИ – 24. март 1999. године

Одлуком Владе Савезне Републике Југославије од 15. марта 2001. године, 24. март је проглашен за Дан сећања на убијене и настрадале у НАТО агресији. Тог дана 1999. године НАТО је бомбардовао Савезну Републику Југославију.

Место обележавања: Београд, спомен-обележја страдалим у НАТО агресији на СРЈ у Р. Србији и војним објектима и локалне самоуправе у Р. Србији

7. ДАН СЕЋАЊА НА ПОЧЕТАК ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА У ЈУГОСЛАВИЈИ – 6. април 1941. године

На подручју Краљевине Југославије Други светски рат отпочео је бомбардовањем Београда, 6. априла 1941. године. Такозвани априлски рат потрајао је свега неколико дана, да би, средином истог месеца, поражена од далеко надмоћнијег непријатеља, Краљевска војска положила оружје. Током тог периода, а пре свега за време масовног бомбардовања градова,

дошло је до губитка великог броја живота и значајних материјалних разарања. Посебно трагично, било је уништење здања Народне библиотеке Србије на Косанчићевом венцу (једине националне библиотеке, која је страдала у Другом светском рату).

Место обележавања: Београд

8. ПРОБОЈ СРЕМСКОГ ФРОНТА – 12. април 1945. године

Сремски фронт је трајао 175 дана - од 21. октобра 1944. године до 12. априла 1945. године. На равницама Срема вођена је најдужа и најтежа битка у Југославији, у којој је учествовало преко 250.000 војника с обе стране. У тим борбама погинуло је око 14.000 бораца Југословенска армије. Фронт је коначно пробијен 12. априла 1945. године и за два дана јединице Југословенске армије су избиле на линију Винковци - Вуковар, а затим наставиле дејство кроз Славонију ка западним границама бивше Југославије.

Место обележавања: Спомен-обележје „Сремски фронт“ у Адашевцима код Шида

9. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА СЕЋАЊА НА ВЛАДАВИНУ ЦАРА СТЕФАНА УРОША IV ДУШАНА – 16. април

Цар Стефан Урош IV Душан Немањић, познатији као Душан Силни, био је син краља Стефана Дечанског. Као краљ српском средњовековном државом владао је у временском периоду од 1331. године до 1345. године. 16. априла 1346. године постаје први српски крунисани цар и Српским царством влада све до 1355. године. Душанова царска круна се данас налази у Цетињском манастиру, у Црној Гори. Његова најпознатија задужбина је манастир Светих архангела код Призрена, где је и био сахрањен све до 1927. године, када су његове мошти пренете у цркву Светог Марка у Београду.

Место обележавања: црква Светог Марка у Београду

10. ДАН СЕЋАЊА НА ЖРТВЕ ХОЛОКАУСТА, ГЕНОЦИДА И ДРУГИХ ЖРТАВА ФАШИЗМА У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ – 22. април 1945. године

Чланом 2. Закона о оснивању Музеја жртава геноцида („Службени гласник РС”, бр. 49/92, 53/93 – др. закон, 67/93 – др. закон, 48/94 – др. закон, 101/05 – др. закон и 49/21) установљен је Дан сећања на жртве геноцида у Другом светском рату. Чланом 5. Закона о државним и другим празницима у Републици Србији („Службени гласник РС”, бр. 43/01, 101/07 и 92/11) прописано је да се радно обележава Дан сећања на жртве холокауста, геноцида и других жртава фашизма у Другом светском рату. Овај дан посвећен је сећању на Србе, Јевреје и Роме страдале у масовним и нечовечним усмрђивањима током Другог светског рата. Дан сећања на жртве геноцида обележава се 22. априла у знак сећања на 22. април 1945. године кад је дошло до пробоја групе заточеника усташког логора смрти у Јасеновцу – Доња Градина у тзв. Независној Држави Хрватској.

Систем концентрационих логора „Јасеновац” представља једно од највећих стратишта у Другом светском рату. У периоду између 1941. и 1945. године у том логору убијено је стотине хиљада цивила, највећим делом Срба, као и Јевреја и Рома, укључујући и десетине хиљада деце (логор у Јastreбарском). Осим логора смрти у Јасеновцу – Доња Градина, систем концентрационих логора обухватао је више локалитета на територији данашње Републике Хрватске и Републике Српске.

Најозлоглашенији нацистички логор на територији окупиране Србије био је концентрациони логор на Старом сајмишту у Београду, чији су заточеници, углавном Срби, Јевреји и Роми, масовно убијани од 1941. до 1944. године.

Место обележавања: Споменик жртвама геноцида у Другом светском рату, Старо сајмиште, Београд

11. ДАН СЕЋАЊА НА ЖРТВЕ УСТАШКОГ ЗЛОЧИНА ГЕНОЦИДА У КОНЦЕНТРАЦИОНОМ ЛОГОРУ „ЈАСЕНОВАЦ“ И ЊЕГОВОМ НАЈВЕЋЕМ СТРАТИШТУ ДОЊА ГРАДИНА – прва седмица након Ускрса

Логор Доња Градина који је познат и као Логор VIII јасеновачког система усташких концентрационих логора за масовно истребљење Срба, Јевреја и Рома у НДХ од стране усташких власти под командом Анте Павелића. Логор „Доња Градина“ није био логор у правом смислу, већ главно стратиште у ком су убијани заточеници из логора III Циглана. Оформљен је 1942. године, а био је активан све до завршетка Другог светског рата 1945. и слома НДХ.

Место обележавања: Спомен-комплекс у Доњој Градини (Република Српска, Босна и Херцеговина)

12. ДРУГИ СРПСКИ УСТАНАК – 23. април 1815. године

ДАН ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

У Такову, 23. априла 1815. године, Милош Обреновић је на скупу старешина објавио почетак новог устанка за ослобођење Србије од турске власти. После двомесечних борби Турци су се задржали само у Београду и у неколико утврђених градова.

Вештим дипломатским преговорима Милош Обреновић је до краја 1815. године закључио усмени мир са Марашли Али-пашом и признат за врховног српског кнеза. Он је пуних петнаест година мирним путем постепено изграђивао аутономни положај Србије у оквиру турског царства и своју власт у Србији.

Хатишерифом од 1830. године Србији је призната аутономија.

Место обележавања: спомен-комплекс „Други српски устанак“, Таково код Горњег Милановца

13. ГОДИШЊИЦА СТРАДАЊА СРБА У ЛОГОРУ ЈИНДРИХОВИЦЕ У ЧЕШКОЈ РЕПУБЛИЦИ – од 1915. до 1918. године

Спомен-костурница у месту Јиндриховице је место страдања српских заробљеника за време Првог светског рата. У Јиндриховицама се у периоду од 1915. до 1918. године налазио највећи концентрациони логор на територији тадашње Аустроугарске. Кроз логор Јиндриховице је прошло око 40.000 заробљеника међу којима је највише било Срба.

Место обележавања: Спомен-костурница у Јиндриховицама, где су сахрањени посмртни остаци српских заробљеника и интернираца у Првом светском рату; Спомен-плоча краљу Александру Карађорђевићу у цркви Успења Пресвете Богородице на Олшанском гробљу у Прагу

14. БОЈ НА ЧОКЕШИНИ – 28. април 1804. године

Тог дана, српски устаници предвођени Ђорђем Ђурувијом, браћом Недић и Јаковом Ненадовићем супротставили су се Турцима из Босне да не заузму Шабац.

У то време Први српски устанак узео је маха, а устаници су опсели већа места и ослободили добар део Београдског пашалука. После победе над Турцима на Свилеуви, Јаков Ненадовић је опсео Шабац. Турци из Босне пошли су у помоћ опседнутим Турцима у Шапцу. Њих су код манастира Чокешина требали дочекати удружени устаници, како би спречили заузимање Шапца. Српски устаници су се одупирали све док нису десетковани и потучени од стране Турака. Сви страдали устаници сахрањени су у порти манастира кога су Турци у току боја запалили.

Место обележавања: комплекс манастира Чокешина код Лознице

15. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА СЕЋАЊА НА ВЛАДАВИНУ КРАЉА СТЕФАНА УРОША I – 1. мај

Краљ Стефан Урош I Немањић, Урош Велики, био је најмлађи син великог жупана и првог српског краља Стефана Првовенчаног. На власт је дошао након грађанског рата између његовог брата Владислава и њега, а који се завршио у корист Уроша 1243. године. Владао је скоро пуних 40 година, до 1276. године. Његове мошти почивају у манастиру Сопоћани, који је његова најпознатија задужбина.

Место обележавања: манастир Сопоћани код Новог Пазара

16. ГОДИШЊИЦА ОСЛОБОЂЕЊА ЛОГОРА МАУТХАУЗЕН, РЕПУБЛИКА АУСТРИЈА – 5. мај 1945. године

Концентрациони логор у Маутхаузену ослобођен је 5. маја 1945. године од стране јединица совјетске Црвене Армије. Суђења за почињене злочине у Маутхаузену одиграла су се почетком 1946. године. Совјетске војне власти су 1947. године званично предале локалитет некадашњег концентрационог логора у Маутхаузену Републици Аустрији. Две године касније установљен је Државни музеј у Маутхаузену, а исте године отпочето је са подизањем националних меморијала. Поред логора смрти који се налазио у самом месту Маутхаузен, логори су постојали и у бројним другим насељеним местима попут Гусена, Ебензеа, Мелка и других. Након окончања Другог светског рата, сва стратишта у оквиру система концентрационог логора у Маутхаузену проглашена су званичним меморијалима. Тако је 3. маја 1970. године аустријски савезни канцелар Бруно Крајски свечано отворио средишњу музејску поставку посвећену трагичним догађајима и жртвама концентрационог логора у Маутхаузену. На овом месту се за време Првог светског рата налазио аустроугарски заробљенички логор у коме је умрло 8.256 Срба.

Место обележавања: Споменик југословенским борцима и жртвама фашистичког терора убијеним у периоду 1941-1945. године, Ебензе; Споменик српским жртвама на месту некадашњег крематоријума, Гусен 1; дворач Хартхајм (некадашњи центар за еутаназу), општина Алковен, Линц; Меморијални комплекс „Маутхаузен“; Споменик Југословенима палим у Другом светском рату; Савезничко војно гробље из Првог светског рата, Реифердорф; Ашах (Aschach), српско војно гробље, из Првог светског рата

17. ДАН СЕЋАЊА НА ЦИВИЛНЕ ЖРТВЕ НАТО АГРЕСИЈЕ – 7. мај 1999. године

Дана 7. маја 1999. године у Нишу у непосредној близини Нишке тврђаве од касетних бомби НАТО агресора погинуло је 16 становника Ниша, а истог дана у Србији је погинуло више од 60 људи.

Место обележавања: Споменик жртвама НАТО агресије (Универзитетска улица преко пута Нишке тврђаве)

18. ДАН ПОБЕДЕ – 9. мај 1945. године

Тог дана коначно је капитулирала фашистичка Немачка и тиме је у Европи завршен Други светски рат, осим у западним деловима бивше Југославије. Југословенске трупе ће наставити борбу све до 15. маја, када су капитулирале преостале групације немачко-усташких снага у подручју Караванки.

Место обележавања: Београд – Споменик Незнаком јунаку на Авали

19. ГОДИШЊИЦА ОБЕЛЕЖАВАЊА МАЈСКЕ СКУПШТИНЕ – 15. мај 1848. године

Мајска скупштина одржана је од 1. до 3. маја по старом односно од 13. до 15. маја 1848. године по новом календару у Сремским Карловцима, која је остала упамћена и уткана у

колективно сећање као један од најзначајнијих догађаја у историји српског народа. Тада је проглашена Српска Војводина.

Место обележавања: Панчево, манастир Крушедол, Сремски Карловци

20. ГОДИШЊИЦА ОБЕЛЕЖАВАЊА СЕЋАЊА НА СУРДУЛИЧКЕ МУЧЕНИКЕ – 29. мај (Свети сурдулички мученици)

Сурдулица са околином је у току Првог светског рата била највеће стратиште српског народа са великим бројем масовних гробница у којима су биле расуте кости више хиљада невиних настрадалих. После одласка српске Владе и Војске из Србије преко Албаније, током окупације од Бугара, дошло је до стравичних злочина у том делу српске државе, а посебно у Сурдулици и њеној околини. Бугарски окупатор је злочине вршио над виђенијим Србима из тих делова Србије, посебно над оним из Источне Србије, Вардарске Македоније и са Косова. Сурдулица је место, кроз које су виђенији Срби спровођени у интернацију у логоре у Бугарску. Међутим, већина њих никада није ни дошла до логора, већ је убијена у околини Сурдулице. Убијања су трајала у периоду од 1915. до 1918. године, а број убијених се процењује на око пет хиљада људи.

Место обележавања: Дубока долина, Општина Сурдулица

21. БОЈ НА ЧЕГРУ – 31. мај 1809. године

Бој на Чегру представљао је један од последњих покушаја Карађорђевих устаника да зауставе продор турских снага са југа. У знаменитој битки у којој је српске снаге предводио војвода Стеван Синђелић, устаници су претрпели свој највећи пораз од 1804. године, а Турци су након остварене победе од неколико стотина одсечених глава својих противника у оближњем Нишу подигли Ћеле-кулу.

Место обележавања: Чегар код Ниша

22. БИТКА НА ЉУБИЋУ – ГОДИШЊИЦА СМРТИ ТАНАСКА РАЈИЋА – 6. јун 1815. године

Битка на Љубићу одиграла се између српских устаника и Турака. Током борбе се истакао Танаско Рајић, који је у овој битки и погинуо. Победа Срба на Љубићу на почетку Другог српског устанка била је велико морално оснажење народу и подигла масовно Србе да се бране од Турака.

Место обележавања: брдо Љубић код Чачка

23. БИТКА НА КОШАРАМА – 14. јун 1999. године

Битка на Кошарама се водила између припадника Војске СР Југославије и терориста из такозване Ослободилачке војске Косова. Битка се водила на граници Србије (тадашње СРЈ) и Албаније између 9. априла и 10. јуна 1999. године током НАТО агресије на Србију. Циљ напада са албанске стране била је копнена инвазија на Косово и Метохију. После тешких борби наша војска је успела да спречи њихов улазак на нашу територију. На Кошарама је погинуло 108 војника наше војске.

Битка на Кошарама је званично завршена 14. јуна 1999. године, када се Војска Југославије на основу Кумановског споразума са снагама КФОР-а повукла са Кошара. Након повлачења војске са карауле Кошаре, са Косова и Метохије се раселило око 250.000 људи, претежно српске националности.

Место обележавања: Споменик јунацима са Кошара у Београду и локалне самоуправе у Р. Србији.

24. ВИДОВДАН – СПОМЕН НА КОСОВСКУ БИТКУ – 28. јун 1389. године

У свести је српског народа као симбол слободе, отпора туђину, неговања патриотизма, националног бића, витештва и херојства. Тај дан је прекретница у даљем животу Срба после периода успона под владарима из династије Немањића. У вековној борби за слободу, Видовдан, односно Косовска битка, помиње се у многим државним прогласима, декларацијама и порукама.

Место обележавања: Споменик косовским јунацима, Крушевац

25. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА СЕЋАЊА НА ВЛАДАВИНУ КНЕЗА ЛАЗАРА – 28. јун

Лазар Хребелјановић, био је српски средњовековни кнез. Српском територијом владао је у временском периоду од 1371. године до 1389. године. За време своје владавине створио је највећу и најмоћнију државу на територији некадашњег Српског царства. Култ кнеза Лазара као хришћанског мученика почео је да се развија недуго по Косовској бици. У манастиру Раваници, његовој најпознатијој задужбини, поред манастира Лазарице, почивају његове мошти. Српска православна црква га је канонизовала као светог великомученика кнеза Лазара и овај празник се прославља 28. јуна, на дан када се одиграла битка на Косову у којој је пострадао кнез Лазар.

Место обележавања: манастир Раваница код Ћуприје

26. ГОДИШЊИЦА БРЕГАЛНИЧКЕ БИТКЕ – 29. јун 1913. године

У месту Каленица код Штипа, где се некад налазила спомен-костурница са сахрањеним посмртним остацима 6.000 српских ратника палим у Брегалничкој бици 2015. године откривена је Спомен-плоча подигнута у знак сећања палим ратницима Брегалничке битке 1913. године. Битка на Брегалници водила се од 30. јуна до 9. јула 1913. године.

Место обележавања: Република Македонија, Штип, Каленица, Спомен-плоча ратницима Брегалничке битке

27. ДАН УСТАНКА У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ – 7. јул 1941. године

Српски народ је подигао устанак да би ослободио земљу од фашизма. Устанак почиње у Белој Цркви код Крупња тако што је први хитац из пушке испалио Жикица Јовановић Шпанац.

Место обележавања: Бела Црква код Крупња.

28. ДАН УСТАНКА СРПСКОГ НАРОДА ПРОТИВ ОТОМАНСКЕ ВЛАСТИ „НЕВЕСИЊСКА ПУШКА“ – 9. јул 1875. године

„Невесињска пушка“ је српски устанак подигнут у околини Невесиња, 9. јула 1875. године, против отоманске власти, који се убрзо проширио на целу Босну и Херцеговину. Устанике су подржале оружјем и добровољцима Црна Гора и Србија, што је довело до отпочињања Српско-турског рата и настанка тзв. Велике источне кризе. Последица устанка и рата који су вођени против Отоманске империје био је Берлински конгрес 1878. године на коме су Црна Гора и Србија добиле независност и територијална проширења, док је Аустроугарска на 30 година окупирала Босну и Херцеговину, која је правно била у саставу Отоманске империје.

Место обележавања: Република Српска, Невесиње, село Крекови

29. ГОДИШЊИЦА ОБЕЛЕЖАВАЊА ЈАВОРСКОГ РАТА И КАЛИПОЉСКЕ БИТКЕ У СРПСКО-ТУРСКИМ РАТОВИМА 1876-1878. ГОДИНЕ – 12. јул 1876. године

Први српско-турски рат, познатији као Јаворски рат, вођен је од 1876. до 1877. године између Кнежевине Србије и Османског царства. Иако Кнежевина Србија није имала успеха у овом рату и већ на почетку претрпела поразе од Турака, Јаворски рат је имао изузетан значај, јер је био резултат побуне српског народа против вишевековног османског зулума, који се догодио одмах након избијања устанка у Босни односно „Невесињске пушке“. Једна од најзначајнијих битака која је била вођена је Битка на Калипољу, у којој је погинуло око седам хиљада српских војника. Била је то борба за слободу и независност која више није могла да буде заустављена.

Место обележавања: Општина Ивањица, планина Јавор, Споменик јунацима Калипољске битке и Споменик мајору Михаилу Илићу

30. ГОДИШЊИЦА БИТКЕ НА КОЗАРИ – 15. јул 1942. године

Битка на Козари, званично „Операција западна Босна“ је вођена од 10. јуна до 15. јула 1942. године за време Другог светског рата, на подручју босанско-херцеговачке планине Козара између партизана и немачко-усташких снага. Козара је постала симбол партизанског отпора и српског страдања током Другог светског рата. О Козари је после рата написано на десетине књига, а на планини Козара подигнут је монументални Споменик Револуцији.

Место обележавања: Република Српска, Приједор, Национални парк „Мраковица“, Споменик Револуцији

31. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА СЕЋАЊА НА ВЛАДАВИНУ ДЕСПОТА СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА – 1. август

Деспот Стефан Лазаревић био је син кнеза Лазара. Са титулом кнеза српском територијом владао је у временском периоду од 1389. године до 1402. године. Након тога добија титулу деспота и Србијом влада до 1427. године. Његове мошти почивају у манастиру Манасија, односно Ресави, његовој најпознатијој задужбини. Српска православна црква га је канонизовала као Светог Стефана деспота Српског и овај празник се прославља 1. августа.

Место обележавања: манастир Манасија код Деспотовца

32. ДАН СЕЋАЊА НА СВЕ СТРАДАЛЕ И ПРОГНАНЕ СРБЕ У ОРУЖАНОЈ АКЦИЈИ „ОЛУЈА“ – 4. август 1995. године

Дана 4. августа 1995. године хрватске оружане снаге у садејству са снагама Хрватског већа одбране (ХВО) и Армије БиХ (АБиХ), извршиле су агресију на северну Далмацију, Лику, Кордун и Банију, односно на Српску аутономну област Крајина, у саставу тадашње Републике Српска Крајина (РСК). Агресија је извршена упркос чињеници да је та област била под заштитом УН. Ова агресија под кодним називом “Олуја” је спровођена, као уосталом и оне које су јој претходиле, по тактици “спржене земље”, што је половином новембра 1995. године досегло размере потпуног затирања српског народа у Крајини.

Место обележавања: локалне самоуправе у Републици Србији

33. БОЈ НА МИШАРУ – 13. август 1806. године

На Мишару су 13. августа 1806. године устаници (7.000 пешака и 2.000 коњаника), под командом Карађорђа сачекали и поразили турске снаге из Босне (око 40.000 војника), под командом Сулејман-паше Скопљака. Турци су претрпели велике губитке и у паници се повукли. Победа на Мишару имала је поред војничког и велики политички и морални значај. Турска је присиљена да попусти. Српском делегату Петру Ичку обећан је мир (Ичков мир).

Место обележавања: брдо Мишар код Шапца

34. ГОДИШЊИЦА ЗЛОЧИНА НА ТЕРАЗИЈАМА – 17. август 1941. године

Период Другог светског рата обележен је неретко масовним злочинима над цивилним становништвом. У низу трагичних догађаја који су се одиграли у тада окупираној Србији, по својим ефектима посебно се издваја злочин почињен на београдском тргу Теразије 17. августа 1941. године. Тога дана, немачке окупационе власти обесиле су на стубове јавне расвете петорицу Београђана оптужених за пружање отпора.

У спомен на петорицу суграђана трагично страдалих 17. августа 1941. године, Град Београд је на тргу Теразије, у непосредној близини Игумановљеве палате, 1983. године поставио Споменик обешеним родољубима. У непосредној близини споменика била је постављена спомен-плоча са епитафом који гласи:

„Борцима за слободу које су фашистички окупатори обесили на Теразијама 17. августа 1941. године: Јовану Јанковићу, раднику, Ратку Јевићу, земљораднику, Велимиру Јовановићу, земљораднику, Светиславу Милину, раднику, Милораду Покрајцу, ученику, 1983. Грађани Београда.“

Место обележавања: Споменик обешеним родољубима, Теразије, Београд

35. БОЈ НА ИВАНКОВЦУ – 18. август 1805. године

На Иванковцу, 18. августа 1805. године, турска пешадија и коњица нападе су устаничке снаге, под командом Миленка Стојковића и Петра Добрњца. У боју, који је трајао цео дан, обе стране претрпеле су огромне губитке. Ноћу 18/19. августа на бојиште је стигао Карађорђе с појачањем и присилио Турке на повлачење ка Параћину. Био је то први сукоб српских устаника са царским трупама и прва велика победа устаника.

Место обележавања: Иванковац код Ћуприје

36. БИТКА НА ЦЕРУ – 19. август 1914. године

Од 12. до 24. августа 1914. године, српска војска је водила борбе и поразила аустроугарску војску у Мачви и на Церу и прогнала је преко Дрине. На Церу је постигнута прва значајна победа савезничке војске против Централних сила у Првом светском рату. Ова победа је ојачала у српској војсци и у народу веру у сопствене снаге.

Место обележавања: Текериш код Лознице

37. ОСНИВАЊЕ ПРАВИТЕЉСТВУЈУШЋЕГ СОВЈЕТА СРПСКОГ – 27. август 1805. године

Правитељствујушћи совјет српски као први орган извршне власти у Карађорђевој Србији и претеча савремене Владе Републике Србије основан је 27. августа 1805. године у кући кнеза Симе Марковића у селу Велики Борак (општина Барајево).

Место обележавања: Велики Борак (Општина Барајево)

38. БОЈ НА ДЕЛИГРАДУ – 4. септембар 1806. године

Делиград, место на десној обали Јужне Мораве близу Алексинца, ушао је у историју по чувеној одбрани утврђених редута. Устаници су утврдили систем шанчева од неколико километара – положаја који су затварали правац Ниш – Београд. Ови положаји били су поседнути српским устаницима јачине неколико хиљада људи. Средином 1806. године, Турска је концентричним нападом од Ниша и из Босне кренула у велику офанзиву против устаничке војске, ка Београду. Под командом Ибрахим-паше, око 6.000 Турака, 16. јуна 1806. године, избило је пред бедеме делиградских положаја, која су бранили устаници, под командом Петра Добрњца, јачине око 5.000 људи. Борбе су вођене неколико недеља. Посада се херојски бранила. Пошто је победио Турке код Мишара, Карађорђе је брзо пребацио снаге

на фронт код Делиграда, упутио одред војске, под командом Станоја Главаша, у позадину и 4. септембра разбио турске снаге, одбацивши их ка Нишу.

Место обележавања: Делиград код Алексинца

39. СЕЋАЊЕ НА СТРАДАЊЕ ЦИВИЛА И ПРИПАДНИКА СРПСКЕ ВОЈСКЕ У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ – 18. април 1916. године и ПРОБОЈ СОЛУНСКОГ ФРОНТА – 15. септембар 1918. године

После неуспелог покушаја да се српска Војска повлачи долином Вардара, а због продора бугарске армије и пресецања комуникација те изостанка планираног продора савезника из Солуна у сусрет српској Војсци Врховна Команда је 24. новембра 1915. године одлучила да се трупе повуку преко Црне Горе и Албаније на Јадранско приморје. После више од месец дана тешких маршева по најтежем времену и беспућу, српска Војска се прикупила код Скадра, Драча и Валоне одакле се повукла на Крф на којем се до априла прикупило 151.828 војника, у Бизерти око 13.000 војника, а на Корзици и у Француској њих око 5.000. Начелник Врховне Команде генерал Петар Бојовић на Крф је стигао међу последњим ешалонима 5.(18) априла 1916. године. Крфска епопеја представља један од најтрагичнијих и најсудбоноснијих периода новије националне историје. У питању је раздобље великог страдања цивилног становништва и припадника оружаних снага који су, исцрпљени дуготрајним маршевима кроз Косово и Метохију и Албанију, спас потражили на грчким јонским острвима Крф и Видо.

Српска војска је пробила најтежи део фронта Солунског фронта на Кајмакчалану. Од 15. до 29. септембра 1918. године, српска војска је избила у долину Вардара, заузела Прилеп и Скопље. Овим је Бугарска присиљена на капитулацију, коју је потписала 30. септембра. Затим је Прва армија наставила гоњење аустријских и немачких снага долином Мораве, а Друга армија долином Ибра и победоносно су напредовале ка Београду. Борбе су окончане ослобођењем Београда 1. новембра 1918. године.

За само четрдесет пет дана интензивних оружаних операција, српска војска однела је више великих победа над бугарским, аустроугарским и немачким трупама, ослободила читаву државну територију и непријатеља у потпуности војно поразила. Пробој Солунског фронта је најзначајнији војни успех Србије у Првом светском рату.

Место обележавања: острва Крф и Видо: Маузолеј на Виду, Морнарички крст, Плава гробница, Споменик на Гувији, Споменик Дринске дивизије и Споменик Јанису Јанулису; Савезнички меморијал у Поликастру; Српско војничко гробље на Зејтинлику у Солуну (Република Грчка)

40. ДАН СРПског ЈЕДИНСТВА, СЛОБОДЕ И НАЦИОНАЛНЕ ЗАСТАВЕ – 15. септембра 1918. године

Дан српског јединства, слободе и националне заставе је државни празник, који се празнује 15. септембра у Републици Србији и Републици Српској од 2020. године. Празник је симболично установљен да се прославља на дан када се обележава Пробој Солунског фронта. Ванвременска симболика овог датума огледа се у чињеници да је реч о дану када је 1918. године дошло до коначног пробоја Солунског фронта и почетка процеса ослобађања земље, које је окончано 1. новембра 1918. године.

За само четрдесет пет дана интензивних оружаних операција, српска војска однела је више великих победа над бугарским, аустроугарским и немачким трупама, ослободила читаву државну територију и непријатеља у потпуности војно поразила. Такође, важна је чињеница да током Првог светског рата ниједна пуковска ратна застава није пала у руке непријатељу.

Циљ успостављања новог празника јесте, пре свега, оснаживање јединства између српског народа у Републици Србији и Републици Српској, али и јачање култа националне заставе.

Место обележавања: Београд или локалне самоуправе у Републици Србији

41. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ОПЕРАЦИЈЕ „ВАЗДУШНИ МОСТ“ (Мисија „Халијард“) – 20. септембра 1944. године

Операција „Ваздушни мост“ (Мисија „Халијард“) била је једна од најуспешнијих савезничких спасилачких војних мисија током Другог светског рата. Покретање ове операције имао је за циљ спасавање савезничких ваздухопловаца који су били оборени од стране немачке војске и њених савезника током ратних мисија над окупираном Европом, а посебно на Балкану.

По наређењу америчког ваздухопловног генерала Ајре Икера, 24. јула 1944. године, основана је Јединица за спасавање ваздухопловних посада, чији је један од задатака био евакуација стотина америчких ваздухопловаца, који су свој спас након обарања њихових летелица нашли на територији под командом Југословенске војске у отаџбини и Народноослободилачке војске Југославије.

Највећи број пилота авијације Сједињених Америчких Држава, у сарадњи са Југословенском војском у отаџбини, евакуисан је са импровизованог аеродрома у Прањанима током августа 1944. године. Сматра се да је захваљујући овој мисији спасено преко 500 савезничких авијатичара, без људских и материјалних губитака, што је био изванредан подвиг и импресиван успех. Српски народ, иако је током Другог светског рата прошао кроз незамисливо суров терор окупационог режима, пронашао је снаге да у том кључном историјском тренутку спасе и сачува савезничке пилоте, чиме је створио трајан залог пријатељства и поштовања између Србије и Сједињених Америчких Држава.

Место обележавања: Прањани код Горњег Милановца

42. ДАН СЕЋАЊА НА СТРАДАЊЕ СРБА, РОМА И ЈЕВРЕЈА У ЈАЈИНЦИМА – 6. октобар 1945. године

Стрелиште у Јајинцима код Београда представља највеће место страдања из периода Другог светског рата на територији Републике Србије. На том локалитету брутално је убијено више од 60.000 Срба, Рома, Јевреја, припадника НОР-а и свих оних који се нису мирили са окупацијом земље и који су пружали отпор окупатору и фашизму.

Место обележавања: Спомен-парк „Јајинци“ у Јајинцима код Београда

43. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА СЕЋАЊА НА ВЛАДАВИНУ КРАЉА СТЕФАНА ПРВОВЕНЧАНОГ – 7. октобар

Стефан Немања II Немањић био је син Стефана Немање и први српски крунисани краљ међу Немањићима, због чега је и добио име Првовенчани. Велики жупан и владар средњовековне Србије постаје након сабора у Расу 1024. године, а први српски краљ 1217. године. Његова најпознатија задужбина је манастир Жича, у близини Краљева. Умро је 7. октобра 1228. године, а његове мошти почивају у манастиру Студеница.

Место обележавања: манастир Студеница код Краљева

44. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА СЕЋАЊА НА ВЛАДАВИНУ КРАЉА СТЕФАНА РАДОСЛАВА – 7. октобар

Краљ Стефан Радослав Немањић био је најстарији син великог жупана и првог српског краља Стефана Првовенчаног. Свог оца на престолу наследио је 1227/1228. године, а његова владавина окончана је почетком 1234. године. По мајци био је потомак византијске династије Анђела. По црквеном праву, ктиторско право над Студеницом уживали су потомци династије Немањића, тако да је краљ Радослав подигао спољну припрату на Богородичиној цркви у Студеници. У истој цркви почивају његове мошти.

Место обележавања: манастир Студеница код Краљева

45. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА СЕЋАЊА НА ВЛАДАВИНУ КРАЉА СТЕФАНА ВЛАДИСЛАВА – 7. октобар

Краљ Стефан Владислав Немањић био је син великог жупана и првог српског краља Стефана Првовенчаног. Пре него што је ступио на престо и добио титулу краља подигао је манастир Милешеву. Манастир је завршен 1234. године, када је Стефан Владислав добио титулу краља. Владао је до 1243. године. Његове мошти почивају у манастиру Милешева. Српска православна црква га је канонизовала као светог краља и тај празник се прославља 7. октобра.

Место обележавања: манастир Милешева код Пријепоља

46. КОМЕМОРАТИВНО ОКУПЉАЊЕ У ДРАГИНАЦУ КОД ЛОЗНИЦЕ – 14. октобар 1941. године

Спомен-костурница у селу Драгинац код Лознице сведочи о првом масовном злочину почињеном над цивилима у раздобљу Другог светског рата на територији тада окупиране Србије, када је у току једног дана извршена одмазда стрељањем 2.950 цивила.

Ове године се обележава 4. октобра.

Место обележавања: Драгинац код Лознице

47. ДАН СЕЋАЊА НА СТРЕЉАЊЕ ЦИВИЛА У КРАЉЕВУ – 14. октобар 1941. године

У току Другог светског рата, немачки окупатори су у Србији извршили низ масовних стрељања у знак одмазде због народних буна и устанака. Један од најсвирепијих таквих догађаја догодио се у октобру 1941. године у Краљеву, када су немачки војници из 717 дивизије Вермахта ликвидирали на хиљаде људи. Први таоци су узети 14. октобра, да би у току ноћи између 15. и 16. октобра Немци стрељали 1.736 људи. Два дана касније још једна велика група грађана је заробљена и стрељана. Током тих крвавих дана страдало је 2.196 људи, који су евидентирани именом и презименом. Укупан број страдалих цивила на краљевачком подручју је 2.255 лица. Масакр у Краљеву потпада под злочине против човечности и имао је геноцидне размере, јер су немачке окупационе снаге имале право „да убију 100 Срба за једног Немца и 50 Срба за једног рањеног Немца“.

Место обележавања: Споменик жртвама фашистичког терора у Краљеву

48. ГОДИШЊИЦА СТРАДАЊА ЦИВИЛА И ВОЈНИКА У ЛОГОРУ ВЕЛИКИ МЕЂЕР, СЛОВАЧКА РЕПУБЛИКА

Кроз Логор Велики Међер прошла је 21.000 логораша. Формиран је у августу 1914. године, а престао је да постоји у октобру 1918. године. Налазио се на Дунавској ади, у близини угарске варошице Нађмеђер, данашњег словачког Чалова. У логору је преминуло 5.153 Срба.

Место обележавања: Словачка Република

49. ГОДИШЊИЦА СТРАДАЊА ИНТЕРНИРАЦА У ЛОГОРУ У АРАДУ, РЕПУБЛИКА РУМУНИЈА

У раздобљу Првог светског рата на територији румунског града Арада, прецизније у оквирима Арадске тврђаве, постојао је аустроугарски логор за интернирце у коме је било заточено више хиљада лица српског порекла. Током четири ратне године, према расположивим подацима страдало је њих 4.317.

Сахрањивање страдалих вршено је на две локације: у непосредној близини саме тврђаве, на обали реке Мориш и на арадском градском гробљу „Помениреа“.

Место обележавања: Спомен-плоча посвећена 4.317 Срба мученика умрлих у Арадској тврђави у периоду од 1914. до 1918. године, Арад; Споменик са спомен-костурницом на Градском гробљу у Араду „Помениреа“; Градско гробље у Темишвару, Споменик са спомен-костурницом 26 југословенских пилота погинулих у Другом светском рату (Република Румунија)

50. ГОДИШЊИЦА ОСЛОБАЂАЊА БЕОГРАДА У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ – 20. октобра 1944. године

20. октобра обележава се годишњица ослобођења Београда у Другом светском рату. Представља једну од највећих и најзначајнијих битака на Балкану у Другом светском рату. Операција је трајала од 12. до 20. октобра 1944. године и представљала је део опсежног оперативног плана Трећег украјинског фронта Црвене армије и Прве армијске групе НОВЈ надовезујући се без застоја на операције у источној Србији и настављајући са гоњењем непријатеља кроз Срем. Здружене јединице НОВЈ и Црвене армије нанеле су у овој операцији Немачкој тежак пораз, ослободиле су Београд, главни град Југославије и велики део Србије.

Место обележавања: Гробље ослободилаца Београда (централно обележавање), Споменик совјетском војнику у оквиру Гробља ослободилаца Београда у Другом светском рату и Споменик совјетским ветеранима на Авали

51. ДАН СЕЋАЊА НА СРПСКЕ ЖРТВЕ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ – СПОМЕН НА 21. октобар 1941. године

Чланом 3. Закона о државним и другим празницима у Републици Србији („Службени гласник Републике Србије“, бр. 43/01, 101/07 и 92/11) прописан је Дан сећања на српске жртве у Другом светском рату, 21. октобра 1941. године, немачке окупационе снаге извршиле су масовни ратни злочин над цивилима у Крагујевцу.

Место обележавања: „Спомен-парк Крагујевачки октобар” у Крагујевцу

52. КУМАНОВСКА БИТКА – од 23. до 24. октобра 1912. године

Најзначајнија битка Првог балканског рата одиграла се у кумановској долини између 23. и 24. октобра 1912. године. Српска војска победила је тада надмоћније турске трупе и после више од пет векова донела слободу старим средњовековним српским областима.

Место обележавања: Зебрњак код Куманова (Република Северна Македонија)

53. ДАН ПРИМИРЈА У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ – 11. новембар 1918. године

11. новембра 1918. године је у Компењеу крај Париза потписано примирје, којим су након четири године окончана ратна дејства у Првом светском рату. Оружје је коначно утихнуло. Србија је у овом рату изгубила велики проценат своје популације и доживела тешка материјална разарања. Законом о државним и другим празницима у Републици Србији („Службени гласник Републике Србије“, бр. 43/01, 101/07 и 92/11) Дан примирја у Првом светском рату је дефинисан за државни празник који се обележава нерадно.

Место обележавања: Гроб незнаног јунака (Београд), Спомен-костурница бранилаца Београда у Првом светском рату (Београд), српски војни меморијали и места страдања у земљи и у иностранству: Српско војничко гробље у Битољу; српска војничка гробља Бач, Скочивир, Добровени и Живојно (Република Северна Македонија)

54. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА СЕЋАЊА НА ВЛАДАВИНУ КРАЉА СТЕФАНА ДРАГУТИНА – 12. новембар

Краљ Стефан Драгутин Немањић био је син краља Стефана Уроша I. Србијом је владао од 1276. године до 1282. године. С обзиром на то да се Мачва у 13. веку називала Сремском земљом, краљ Драгутин је том територијом, као краљ Срема владао од 1282. године до 1316. Пред смрт се замонашио и добио монашко име Теоктист. Као најпознатија задужбина краља Драгутина истиче се црква Светог Ахилија у Ариљу. Његове мошти почивају у манастиру Ђурђеви ступови. Српска православна црква га је канонизовала као светог краља и тај празник се прославља 12. новембра.

Место обележавања: манастир Ђурђеви ступови, Стари Рас код Новог Пазара

55. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА СЕЋАЊА НА ВЛАДАВИНУ КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА – 12. новембар

Краљ Стефан Урош II Милутин Немањић био је најмлађи син краља Стефана Уроша I. Владао је у временском периоду од 1282. до 1321. године, а за време његове владавине дошло је до највећег територијалног ширења српске средњовековне државе. Најпознатије задужбине краља Милутина су црква Богородице Љевишке, манастир Грачаница, манастир Бањска и Краљева црква у Студеници. Његове мошти почивају у Цркви свете Недеље у Софији, у Републици Бугарској. Српска православна црква га је канонизовала као светог краља и тај празник се прославља 12. новембра.

Место обележавања: црква Свете недеље, Софија, Република Бугарска

56. ДАН ОСЛОБОЂЕЊА БАЊА ЛУКЕ У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ – 21. новембар 1918. године

Улазак српске војске у Бања Луку, након примирја у Првом светском рату. Представља један од најважнијих догађаја у историји овог града, јер је на тај дан Бања Лука ослобођена од окупације.

Место обележавања: Бања Лука (Република Српска)

57. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА СЕЋАЊА НА ВЛАДАВИНУ КРАЉА СТЕФАНА УРОША III ДЕЧАНСКОГ – 24. новембар

Краљ Стефан Урош III Немањић, познатији као Стефан Дечански, био је син краља Милутина. На челу српске средњовековне државе био је у временском периоду од 1321. до 1331. године. Његова најпознатија задужбина је манастир Високи Дечани, у коме почивају његове мошти. Српска православна црква га је канонизовала као светог краља и тај празник се прославља 24. новембра.

Место обележавања: манастир Високи Дечани код Пећи на Косову и Метохији

58. ГОДИШЊИЦА ОДРЖАВАЊА ВЕЛИКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ И ОДЛУКЕ О ПРИСАЈЕДИЊЕЊУ ВОЈВОДИНЕ КРАЉЕВИНИ СРБИЈЕ – 25. новембар 1918. године

Годишњица обележавања Велике народне скупштине и одлуке о присаједињењу Војводине Краљевини Србији, одржане 25. новембра 1918. године у Новом Саду, представља колективно сећање и сведочење о вишевековном присуству српског народа северно од Саве и Дунава, као и коначног тријумфа националних идеја, које су остварене на Великој народној скупштини Срба, Буњеваца и осталих Словена у Банату, Бачкој и Барањи. У раду Скупштине учествовало је 757 посланика, међу којима је било 578 Срба, 84 Буњевца, 62 Словака, 21 Русин, 3 Шокца, 2 Хрвата, 6 Немаца и 1 Мађар.

Место обележавања: Град Нови Сад, Српско народно позориште, Спомен-плоча на некадашњем Гранд хотелу Мајер и Споменик Јаши Томићу

59. БИТКА НА КАДИЊАЧИ – 29. новембар 1941. године

У покушају да зауставе продор немачких трупа на слободну територију, борци Радничког батаљона су пружили, 29. новембра 1941. године, јуначки отпор много надмоћнијем непријатељу. Штитећи повлачење главнине устаничких снага и дела становништва, они су жртвујући своје животе омогућили спасавање великог броја људи и рањеника и наставак борби за ослобођење земље.

Место обележавања: Спомен-комплекс „Кадињача“ на Кадињачи код Ужица

60. БИТКА НА КОЛУБАРИ – 15. децембар 1914. године

Колубарска битка трајала је од 16. новембра до 15. децембра 1914. године. Ова битка има две фазе: дефанзивну и офанзивну. У првој фази српска војска је била принуђена на повлачење иза Колубаре и Љига, а затим, крајем новембра на линију ка Варовници, Космају и Руднику. Одвојивши се од непријатеља за свега три дана, српска војска се одмориле и донекле попунила.

На предлог генерала Мишића, команданта Прве армије, донета је одлука о противофанзиви. До 5. децембра сломљен је отпор непријатеља на Суворору и дуж линије фронта и предузето гоњење Шесте аустријске армије, која је до 12. децембра одбачена преко Саве у Срем. У исто време српске трупе су разбиле и 5. непријатељску армију и одбацили је преко Саве, тако да 15. децембра, осим заробљених, на тлу Србије није било непријатељских војника. Ова битка представља јединствен пример у историји ратова, јер се војска, којој је предвиђан скори слом, за кратко време реорганизовала и извела противофанзиву и поразила непријатеља, чиме је порастао углед Србије и њене војске.

Место обележавања: помен-храм Светог Димитрија са костурницом и Споменик ратнику у Лазаревцу

61. ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ДАНА СЕЋАЊА НА ВЛАДАВИНУ ЦАРА СТЕФАНА УРОША V – 15. децембар

Цар Стефан Урош V Немањић, познатији као Урош Нејаки, био је син цара Стефана Душана и последњи владар из династије Немањића. Српским царством је владао од 1355. године до 1371. године, а након његове смрти српска средњовековна држава, основна од стране династије Немањић, престала је да постоји. Његова најпознатија задужбина је манастир Матејча који се налази у близини Куманова. Мошти цара Уроша V почивају у манастиру Јазак, на Фрушкој Гори. Српска православна црква га је канонизовала као светог цара и тај празник се прославља 15. децембра.

Место обележавања: манастир Јазак на Фрушкој Гори

IV

ГОДИШЊИЦЕ СМРТИ СРПСКИХ ВЛАДАРА И ВОЈСКОВОЂА

СРПСКИ ВЛАДАРИ

- 1) Краљ Милан Обреновић – **11. фебруар** 1901. године
- 2) Кнез Михаило Обреновић – **10. јун** 1868. године
- 3) Вожд Ђорђе Петровић Карађорђе – **25. јул** 1817. године

- 4) Краљ Петар I – **16. август** 1921. године
- 5) Кнез Милош Обреновић – **26. септембар** 1860. године
- 6) Краљ Александар I – **9. октобар** 1934. године

Краљ Милан Обреновић је владао Србијом од 1868. до 1889. године. Током тог периода вођено је више ослободилачких ратова, а Србија је стекла међународно признање одлукама Берлинског конгреса од 13. јула 1878. године. Краљ Милан умро је у Бечу 11. фебруара 1901. године, а сахрањен у манастиру Крушедол на Фрушкој Гори.

Кнез Михаило Обреновић је био кнез Србије од 1839. до 1842. и од 1860. до 1868. године. Рођен је као најмлађе дете кнеза Милоша и кнегиње Љубице. Његов старији брат Милан I Обреновић је добио престо по праву наследства, међутим био је слабог здравственог стања и често је побољевао. Владао је свега непуних месец дана и умро 8. јула 1839. године у Београду. Након његове смрти у Београду су се скупиле народне старешине и одлучиле да се на престо доведе други Милошев син Михаило Обреновић. Његова прва владавина се окончала збацивањем са власти 1842. године, а друга владавина се завршила његовим убиством. Српски народ подигао је у средини престонице споменик кнезу Михаилу на коме су са две стране забележена имена градова: Београд, Смедерево, Кладово, Шабац, Ужице и Соко, градова које је кнез Михаило добио за Србију. Није имао законитих потомака и на престолу га је наследио Милан Обреновић, унук Милошевог брата Јеврема.

Вожд Ђорђе Петровић Карађорђе био је родоначелник династије Карађорђевића и вођа Првог српског устанка, у коме се народ побунио против османске власти. На питање ко је највећи војсковођа француски император Наполеон је одговорио: „Лако је мени бити велики с нашом искусном војском и огромним средствима, али далеко на југу, на Балкану, постоји један војсковођа, изникао из простог сељачког народа, који је окупивши око себе своје чобане, успео без оружја и само трешњевим топовима, да потресе темеље свемоћног Османлијског царства и да тако ослободи свој поробљени народ. То је Црни Ђорђе и њему припада слава највећег војсковође!“

Краљ Петар I Карађорђевић рођен је као пето дете кнеза Александра и кнегиње Персиде. Основну школу и гимназију завршио је у Београду, а даље школовање је наставио у Швајцарској у заводу Венел-Оливије у Женеви. Чувену војну Академију Сен-Сир завршава 1864. године. После убиства кнеза Михаила, политички кругови блиски династији Обреновић прикључили су новом српском Уставу и одредбу којом се породици Карађорђевић забрањује повратак у отаџбину и одузима сва имовина. Кнежевић Петар придружио се Легији странаца француске војске 1870. године и са њом учествовао у бројним борбама због чега је одликован орденом Легије части. У ноћи између 28. и 29. маја 1903. године. официри завереници убили су краља Александра и краљицу Драгу. Војска је извела државни удар, и прогласила кнежевића Петра Карађорђевића за краља Србије, што је својим избором потврдила Народна Скупштина 2. јуна. Услед сталних и тешких напора у Балканским ратовима, здравствено стање краља Петра I се погоршало, али је ипак упркос и албанској голготи у Првом светском рату доживео да дочека коначну победу и ослобођење Србије. Умро је 16. августа 1921. године у Београду, а сахрањен је у својој задужбини на Опленцу.

Кнез Милош Обреновић је био кнез Србије од 1815. до 1839. и од 1858. до 1860. године. Оснивач је династије Обреновића. Учествовао је у Првом српском устанку и предводио српске устанике у Другом српском устанку. За време његове владавине, Србија је постала аутономна кнежевина у оквиру Отоманског царства. Кнез Милош је владао аутократски, стално одбијајући да ограничи и дели власт, због чега је против његове власти било подизано неколико буна. Током своје владавине био је најбогатији човек у Србији и један од најбогатијих на Балкану. Његово презиме је било Теодоровић, а Обреновић је

преузео по свом полубрату Милану, истакнутом војводи, који је имао велики углед у народу. Прошао је кроз готово све веће битке у Првом српском устанку. Због показане храбрости, Карађорђе му је поверио Ужичку нахију на управу и одбрану. После пропасти устанка, Милош је био једини од истакнутијих војвода који је остао у Србији. Добио је амнестију од Турака и постао оборкнез Рудничке, а затим Пожешке и Крагујевачке нахије.

Краљ Александар Крађорђевић I називан витешки краљ Александар Ујединитељ је био први краљ Краљевине Југославије (1929-1934). У Првом балканском рату 1912. године, престолонаследник Александар је као заповедник Прве армије водио победоносне битке на Куманову и Битољу, а потом 1913. године. у Другом балканском ратку на Брегалници. У Првом светском рату био је врховни заповедник српске војске у биткама на Церу и Колубари, кад је српска војска потпуно разбила војску Аустроугарске монархије. Са многим губицима српска војска се, заједно са старим краљем Петром I и престолонаследником Александром повукла преко Албаније на острво Крф, где је реорганизована. Када се краљ Петар I због болести повукао од владарских послова престолонаследник Александар је постао регент. Завршне операције пробоја Солунског фронта у јесен 1918. године, српска војска је извршила под врховном командом регента Александра. После убиства у Народној скупштини, завео је тзв. Шестојануарску диктатуру 1924. године, а 1931. године је донео октроисани устав. Група завереника га је убила у Марсеју 1934. године.

СРПСКЕ ВОЈВОДЕ И ИСТОРИЈСКЕ ЛИЧНОСТИ

- 1) Генерал Павле Јуришић Штурм – **14. јануар** 1922. године
(годишњица се обележава 20. јануара)
- 2) Војвода Петар Бојовић – **19. јануар** 1945. године
(годишњица се обележава **20. јануара**)
- 3) Војвода Живојин Мишић – **20. јануар** 1921. године
- 4) Светозар Милетић – **22. фебруар** 1826. године
(годишњица рођења)
- 5) Војвода Степа Степановић – **27. април** 1929. године
- 6) Гаврило Принцип – **28. април** 1918. године
- 7) Војвода Радомир Путник – **17. мај** 1917. године
- 8) Рудолф Арчибалд Рајс – **8. август** 1929. године
- 9) Мајор Милан Тепић – **29. септембар** 1991. године

Генерал Павле Јуришић Штурм рођен је у Пруској 1848. године. Био је командант славне Треће српске армије у Првом светском рату. Осим тога учествовао је у седам ратова које је водила Србија и био одликован највишим признањима. Пензионисан је 08. новембра 1921. године, а преминуо у Београду 14. јануара 1922. године. Сахрањен је на Новом гробљу у Београду.

Војвода Петар Бојовић је био српски војвода из Првог светског рата. Гимназију је завршио у Београду и ступио у Војну академију 6. октобра 1875. године. Произведен је за артиљеријског потпоручника 1880. године. Као млад официр заузимао је постепено положаје према чину и командовао је у миру. У Првом светском рату, његова Прва армија је претрпела велике губитке у битки на Дрини 1914. године, када је био рањен. У јануару 1916. године, именован је за начелника штаба Врховне команде. Поново је преузео положај команданта Прве армије, која је прва пробила непријатељске линије на Солунском фронту и напредовала дубоко у окупирану територију. Српска Врховна команда га је 26. септембра одликовала титулом војводе за његове заслуге током рата. Умро је у Београду 20. јануара 1945. године.

Војвода Живојин Мишић је учествовао у свим српским ратовима од 1876. до 1918. године. Непосредно је командовао српском Првом армијом у Колубарској битки, а приликом

пробоја Солунског фронта био је начелник Врховне команде. На Војној академији у Београду предавао је стратегију. Многобројне расправе из области ратне вештине објавио је у *Српској војсци* и *Ратнику*, часописима чији је био уредник. Предавања питомцима Војне академије објединио је у својој књизи *Стратегија*, која је одмах уврштена у обавезну лектиру официјерског кора. На самом почетку своје четрдесетогодишње службе, као питомац Артиљеријске школе, учествовао је у два ослободилачка рата против Турске (1876. и 1877-1878.) . У тим ратовима командовао је Колубарским батаљоном Ваљевске бригаде II класе и стекао прва ратна искуства. Током Колубарске битке Мишићу је предата команда над Првом армијом. Ово је била једна од највећих битака у српској историји и Мишић је унапређен у чин војводе. Уз велике грађанске и војне почести Мишић је сахрањен на београдском Новом гробљу, где му је откривен споменик 03. децембра 1922. године.

Светозар Милетић је један од најобразованијих Срба овог времена и зачетник борбе за национално ослобођење српског народа северно од Саве и Дунава. Био је најбољи ђак Српске православне велике гимназије у Новом Саду. За време студија у Братислави и Пешти, прикључио се раду српске ђачке дружине која је деловала под утицајем свесловенских идеја, да би нешто касније постао и организатор прве скупштине Уједињене омладине српске и Дружине за ослобођење и уједињење српско. Био је најмлађи градоначелник Новог Сада, који је прогласио српски језик званичним, а укинуо немачку реалку. Залагао се и за подизање здања Градске куће у српском делу Новог Сада и био је један од оснивача Српског народног позоришта. Због својих политичких идеја и као вођа и оснивач Српске народне слободоумне странке, која је организовала национални покрет Срба у Аустројском царству, прогоњен је и хапшен од стране угарских власти. Излази на слободу као потпуно сломљен човек, а умро је 4. фебруара 1901. године.

Војвода Степа Степановић је био српски војсковођа и војвода. Од 1874. године када је обукао униформу питомца Артиљеријске школе, до јесени 1919. године, када се повукао из активне службе, војвода Степа Степановић је, дакле пуних 45 година, неустрашиво ишао ратним стазама српске војске. Учесник је српско-турских ратова (1876-1878.), као питомац-наредник, касније потпоручник. Већ тада био је запажен као храбар и истрајан војни старешина, који је у критичним моментима улазио у стрељачки строј да личним примером храбри своје војнике, због чега је одликован Таковским крстом с мачевима. Два пута био је и министар војске. У том периоду Српска војска је у организационом, стручном, материјалном и моралном погледу била добро припремљена за предстојеће ратове. На источним падинама Цера, поразио је 21. дивизију аустроугарског 8. корпуса и практично решио исход Церске битке Његов највећи успех везан је за пробој Солунског фронта и избацивање Бугарске из рата. Та вешто изведена операција и прва савезничка победа, коју је извојевала српска војска у Церској битки, уврстиле су га у ред највећих војсковођа Првог светског рата и српске ратне историје.

Војвода Радомир Путник био је српски војсковођа, војвода, начелник Главног генералштаба Војске Краљевине Србије у Првом светском рату. Војник и војсковођа српске војске пуних четрдесет година. Војничко звање је стекао на Артиљеријској школи у Београду. После многих распореда и напредовања у служби 1903. године постављен је за начелника Главног генералштаба. Творац је модерне српске војске. У оквиру школовања и обуке официра увео је решавање тактичких задатака. Српску војску је осавременио новим наоружањем, на кључна места је поставио талентоване официре и није дозволио да се политика умеша у редове војника. Заједно са Живојином Мишићем припремио је све ратне планове за Балканске ратове и за Први светски рат. У периоду од 1912. до 1916. године био је начелник Врховне команде. Бавио се теоријом ратовања. Написао је *Служба Генералштаба*, *Служба у мирно доба* и *Служба у ратно доба*. После Кумановске битке постао је први српски војвода. Са Крфа 1916. године отишао је на лечење у Ницу и годину дана након тога је умро.

Рудолф Арчибалд Рајс рођен је у данашњем Хаузаху, Баден, 8. јула 1875. године, а преминуо у Београду 8. августа 1929. године. Био је швајцарски форензичар, публициста, доктор хемије и професор на Универзитету у Лозани. Истакао се као криминолог радом на истраживању злочина над српским становништвом у време Првог светског рата. На позив српске Владе др Рајс је 1914. године дошао у Србију да истражује злочине аустроугарске, немачке и бугарске војске над цивилним становништвом. Написао је многе књиге и радове поводом тога. Заволео је српског војника – сељака и српски народ и до краја живота остао у Србији. Са српском војском прешао је Албанију, Солунски фронт и са Моравском дивизијом умарширао у ослобођени Београд, новембра 1918. године. Сахрањен је на Топчидерском гробљу у Београду, док је по његовој жељи његово срце у урни на Кајмакчалану заједно са осталим палим ослободиоцима Солунског фронта. На урни је писало: „Овде у овој урни на врху Кајмакчалана, Златно срце спава, Пријатељ Срба из најтежих дана, Јунак правде, Истине и Права, Швајцарца Рајса ком' нек је слава“.

Гаврило Принцип је рођен у Обљају, 25. јула 1894. године, а преминуо је у Терезину, у Чешкој Републици, 28. априла 1918. године. У унутрашњости ћелије смештене у тврђави Терезин, данас постоје само у зид уграђени окови за које је Гаврило Принцип био везан, а који сведоче о његовој мученичкој смрти. На зиду испред ћелије уграђена је скромна плоча са именом затвореника.

Милан Тепић је рођен у месту Комленац код Козарске Дубице, 1957. године. 29. септембра 1991. године погинуо је у Беденику код Нове Раче. Мајор Милан Тепић дигао је у ваздух војно складиште са оружјем и муницијом у коме се налазио. Ово дело многи су упоредили са сличним потезом ресавског војводе Стевана Синђелића. Председништво СФРЈ је 19. новембра 1991. године постхумно одликовало мајора Милана Тепића „за изванредан подвиг у борби против непријатеља приликом њиховог напада на касарну ЈНА у Бјеловару Орденом народног хероја Југославије и прогласило народним херојем Југославије.

V

МЕЂУНАРОДНЕ АКТИВНОСТИ ПОСВЕЋЕНЕ ОЧУВАЊУ ДОСТАЈАНСТВЕНОГ СЕЋАЊА НА ЖРТВЕ ОРУЖАНИХ СУКОБА У ПРОШЛОСТИ

1. МЕЂУНАРОДНИ ДАН СЕЋАЊА НА ЖРТВЕ ХОЛОКАУСТА – 27. јануар 1945. године

Међународни дан сећања на жртве холокауста установљен је 1. новембра 2005. године Резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација. Определељујући се за дан када је 1945. године ослобођен Аушвиц – Биркенау, најозлоглашенији логор смрти у поробљеној Европи, Генерална скупштина Уједињених нација руководила се потребом реафирмације људских права, превенције и кажњавања злочина геноцида, као и стално присутне опасности расне, националне и верске мржње заснованих на предрасудама.

Други светски рат је однео, поред осталог, преко шест милиона недужних жртава – припадника јеврејског народа. Аушвиц, Треблинка, Маутхаузен, Дахау, Мајданек, Јасеновац, Старо сајмиште, Јајинци, логор «Црвени крст» у Нишу само су нека од масовних стратишта невиних жртава.

Потреба да се изнова подсећа на страхоте холокауста, као и да се као неистине одбаце тврдње које негирају његов карактер и обим страдања актуелна је у свим демократским државама. Антисемитизам је у одређеној мери присутан и у нашем времену о чему сведоче изоловани, али и даље присутни инциденти. Нужност сазнања чињеница и промишљања страховитих последица холокауста допринеће да се у Србији, као и у другим демократским

државама, масовно стрељање Јевреја у Другом светском рату и у будућности сагледава као оно што по свом карактеру и обиму јесте – један од највећих злочина против човечности у историји.

Место обележавања: Споменик жртвама геноцида у Другом светском рату, Старо сајмиште, Нови Београд

2. СРПСКО-СЛОВАЧКЕ КОМЕМОРАТИВНЕ СВЕЧАНОСТИ – 21. јун 1918. године

У последњој години Првог светског рата избила је побуна војника 71. аустроугарског тренчинског пешадијског пука који су чинили углавном Словаци и у мањем броју Чеси. Војници овог пука стигли су у Крагујевац из Русије, након потписивања Брест-литовског мира 1918. године. Они су били под снажним утицајем Октобарске револуције, због чега су устали против својих старешина, Немаца и Мађара. Суђено им је преким судом, због таквог чина, а затим су на Становљанским пољима и стрељани 21. јуна 1918. године. У Крагујевцу су стрељана 44 Словака, који су били припадници 71. аустроугарског тренчинског пешадијског пука.

Место обележавања: Чешко-словачко војно гробље, Крагујевац

3. СРПСКО-ГРЧКЕ КОМЕМОРАТИВНЕ СВЕЧАНОСТИ – 20. септембар (Први светски рат)

Једино грчко војничко гробље из Првог светског рата налази се на брду Метљавица код Пирота. На гробљу је сахрањено 358 грчких војника и официра који су крајем 1918. и почетком 1919. године страдали у јакој зими, а њихове кости су биле разбацане по околини Пирота. Гркиња Катарина Левандис, која је била удата за српског војника из Пирота, 1923. године је сакупила кости и сместила у гробнице. Највећи број страдалих Грка који су ту сахрањени били су из Патраса. У непосредној близини гробља налази се и споменик посвећен 7.610 Пироћанаца који су такође страдали у Првом светском рату.

Место обележавања: Грчко војничко гробље и Споменик страдалим Пироћанцима у Првом светском рату, Пирот

4. СРПСКО-РУСКЕ КОМЕМОРАТИВНЕ СВЕЧАНОСТИ – 15. октобар – Дан ослобођења Пожаревца у Првом и Другом светском рату

Сваког 15. октобра (Дан ослобођења Пожаревца у Првом и Другом светском рату) код српске и руске Спомен-костурнице у Спомен комплексу „Чачалица“, код Пожаревца, одржава се церемонија полагања венаца и одавања почести борцима и цивилима страдалим у Другом светском рату.

Место обележавања: Спомен-комплекс „Чачалица“; Спомен-костурница палим Црвеноармејцима у Другом светском рату и Спомен-костурница родољуба страдалих у Другом светском рату у Пожаревцу

5. СРПСКО-ФРАНЦУСКЕ КОМЕМОРАТИВНЕ СВЕЧАНОСТИ – Први светски рат – 19. октобар

Комплекс Француског војног гробља у Зајечару представља, после Француског војног гробља у Београду, други по величини и значају француски војни меморијал на територији Србије посвећен француским војницима палим у Првом светском рату.

Споменик Тимочанима страдалим током Првог светског рата у Зајечару сведочи о пострадалима током завршних војних операција за ослобођење земље 1918. године када су припадници Српске војске, заједно са својим француским савезницима, водили тешке борбе против аустроугарских, немачких и бугарских трупа.

Место обележавања: Комплекс Француског војног гробља и Споменик Тимочанима страдалим у Балканским и Првом светском рату у Зајечару

6. МЕЂУНАРОДНИ ДАН БОРБЕ ПРОТИВ ФАШИЗМА И АНТИСЕМИТИЗМА – 9. новембар 1938. године

Насиље које се догодило на немачким улицама и трговима 9. новембра 1938. године означило је почетак државно организованог, правно легитимисаног и јавно подржаног прогона Јевреја, који је завршен убиством 6 (шест) милиона недужних мушкараца, жена и деце. Тај догађај, познат као Кристална ноћ, сматра се симболичним почетком холокауста и одлуком Савета Европе обележава се као Међународни дан борбе против фашизма и антисемитизма. Дан се обележава меморијалним концертом или уметничким програмом.

Место обележавања: Београд

7. МЕЂУНАРОДНИ ДАН СЕЋАЊА НА РОМЕ СТРАДАЛЕ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ – 16. децембар 1942. године

Обележава се у знак сећања на 16. децембар 1942. године када су немачке власти отпочеле са систематским прогоном и ликвидацијом Рома у окупираним европским државама.

Место обележавања: Споменик „Стратиште”, Јабука, Панчево